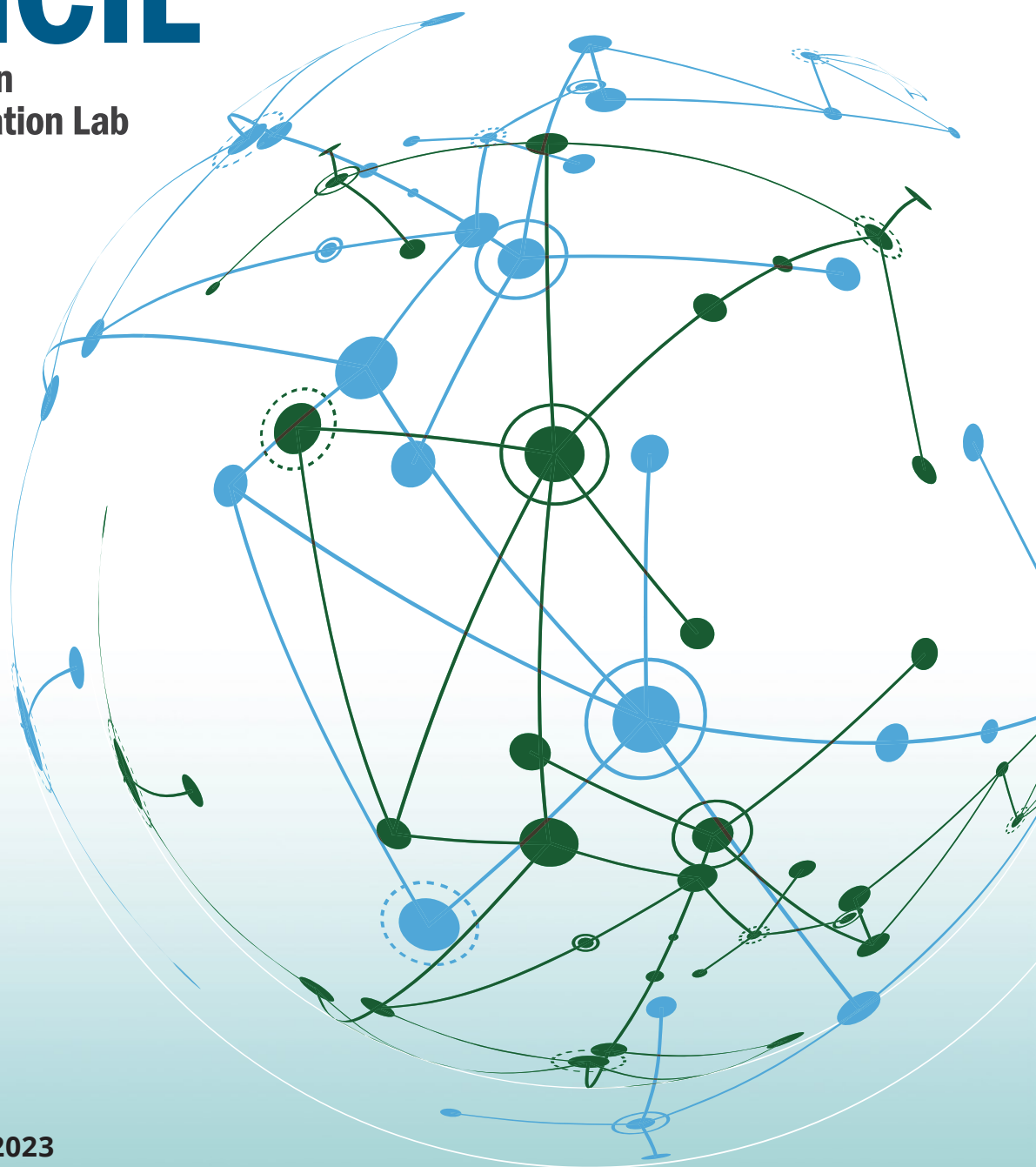

Viešosios paramos socialinėms inovacijoms vertinimas
Rekomendacijos, kaip gerinti viešosios
politikos sprendimus dėl socialinių inovacijų
ir jų veiksmingumo. **Tyrimo ataskaita**

PEncIL

Pan European
Social Innovation Lab

Vilnius, 2021–2023

TURINYS

Naudojamų sutrumpinimų sąrašas / 2

1. Įvadas / 3
2. Tyrimo objektas / 5
 - 2.1 Tyrimo metodų apžvalga / 10
 - 2.2 Klausimyno parengimas / 12
3. Teisės aktų, planavimo ir programavimo dokumentų, atsakingų institucijų analizė / 13
4. Focus grupės susitikimų rezultatų apibendrinimas ir vertinimas / 20
5. Surinktos informacijos analizė, vertinimas, apibendrinimas / 21
 - 5.1 Bendrakūrystė (co-creation) / 21
 - 5.2 Bendradarbiavimas su pilietine visuomene / 22
 - 5.3 Socialinis verslas ir socialinės inovacijos / 22
 - 5.4 Viešojo ir privati partnerystė inovacijų srityje / 22
 - 5.5 Viešojo sektoriaus atliekamas vaidmuo socialinių inovacijų procese / 22
 - 5.6 NVO ir privataus sektoriaus katalizatorius (įtraukėjas) į naujų inovatyvių paslaugų kūrimo ir teikimo procesą, pvz., Gov Tech Lab, Lietuva 2030 ir 2050 kūrimo procesas / 23
6. Išvados ir rekomendacijos / 25
7. Šaltiniai / 29
8. Priedai / 30
 - 8.1 Klausimynas Focus grupės susitikimui / 30
 - 8.2 Respondentų sąrašas / 31
 - 8.3 Siūlomas 2023–2026 m. planas / 32
9. Report summary / 35

Naudojamų sutrumpinimų sąrašas

ESFA – Europos socialinio fondo agentūra

EBPO – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija

LRV – Lietuvos respublikos Vyriausybė

SADM – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

ŠMSM – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija

SI – Socialinės inovacijos

1. ĮVADAS

Tyrimo ataskaita apima „Socialinių inovacijų kompetencijų centras“ projekto 7 veiklą. 7 veiklos tikslas – nuolat stebėti ir vertinti viešąją (valstybės) paramą socialinėms inovacijoms, rengti rekomendacijas, kaip gerinti viešosios politikos sprendimus dėl socialinių inovacijų ir jų veiksmingumą.

Šią veiklą vykdo minėto projekto ekspertai Goda Aleksaitė, Mindaugas Danys ir Eglė Radišauskienė.

Planuojamos veiklos:

Tyrimo eigoje yra planuojamos šios veiklos:

- tyrimo metodų pasirinkimas,
- klausimyno paruošimas,
- teisės aktų, planavimo ir programavimo dokumentų analizė,
- respondentų sąrašas ir susitikimų su viešojo sektoriaus atstovais derinimas,
- interviu,
- surinktos informacijos analizė, vertinimas, apibendrinimas,
- focus grupės sudarymas, focus grupės susitikimų planavimas ir organizavimas, focus grupės susitikimo rezultatų apibendrinimas ir vertinimas,
- ataskaitos apie Vyriausybės taikomas priemones parengimas.

Tyrimo metu naudojamosi kitų šalių patirtimi ją adaptuojant ir pritaikant Lietuvos sąlygomis. Lig šiol SI nebuvo išskiriamos kaip atskiras viešosios politikos objektas ir instrumentas. Tačiau dėmesys socialinėms inovacijoms ir jų svarba nuolat auga. Viešasis sektorius gali ir turi užimti aktyvią poziciją naudojant, diegiant ir populiarinant socialines inovacijas.

Remiantis tyrimo ataskaita ir išvadomis bus parengtos rekomendacijos LRV dėl SI plėtros ir stiprinimo viešajame sektoriuje.

Yra svarbu paminėti ir SI reikšmę viešajai politikai. Pateikiame keletą pagrindinių argumentų. Dėl įvairiapusės SI galimos naudos, tokios naujovės tapo aiškiu daugelio vyriausybių politikos prioritetu. Nuo 2000-ųjų pradžios SI samprata tapo vis svarbesnė nacionaliniu ir vietos lygmenimis. Nauja SI politikos banga buvo pradėta po 2008 m. pasaulinės finansų krizės, kai vyriausybės bandė rasti naujų būdų, kaip spręsti socialinės atskirties ir socialinio bei ekonominio restruktūrizavimo problemas.

Penkios priežastys, kodėl politikos formuotojai skatina SI

1. Dirbti kartu ieškant naujoviškų ir naujų viešosios politikos iššūkių sprendimų

Besivystantis socialinių iššūkių sudėtingumas reikalauja bendradarbiavimo, kuris turėtų įgauti naujas formas ir būti lankstus. Net jei technologinių inovacijų sprendimai akivaizdžiai reikalingi sprendžiant tokius iššūkius kaip klimato kaita, vis tik svarbiausios XXI amžiaus naujovės vyks socialinėje srityje. Šie iššūkiai paspartina pokyčius ir iš naujo nubrėžia socialinių veiksmų sąlygas. Daugelis prioritetų greitai keičiasi, todėl institucijos ir bendruomenės taip pat turi susiorganizuoti, kad sukurtų naujus pajėgumus, užmegztų naujas partnerystes ir naujus ryšius, kurie galėtų greitai reaguoti. Geriausias rezultatyvus bendradarbiavimo pavyzdys – Covid 19 pandemijos metu skurti inovatyvūs produktai ar patobulinti esami produktai ar procesai, kurie teigiamai paveikė tiek viešąjį tiek privatų sektorius.

Akademikai tokį sistemos gebėjimą prisitaikyti ir įgyti naują formą vadina „plastiškumo“ sąvoka. Socialinės naujovės yra ypač tinkamos šiam plastiškumui, nes jos apima įvairius bendradarbiavimus, kad lankstesni ir judresni pasiūlymai atlieptų j viešosios politikos iššūkius.

2. Sukurti atsparius sprendimus

Vietos ekonominis ir socialinis atsparumas yra ne tik regiono gebėjimas atsispirti ir atremti sukrėtimus, bet ir gebėjimas prisitaikyti ir perorientuoti savo struktūras, kad būtų sukurti nauji ekonominiai, socialiniai ir kultū-

riniai keliai ir sprendimai. Socialinės-ekologinės sistemos atsparumą lemia veikėjų gebėjimas mokytis iš savo patirties, kaupti žinias ir reaguoti į besikeičiančias sąlygas, kitaip tariant, tai susiję su jų gebėjimu prisitaikyti. Socialinės inovacijos dažnai laikomos priemone kurti modelius, sprendimus ir prototipus, padedančius bendruomenėms tapti savarankiškesnėms.

Atsparumo teorija teigia, kad adaptacijos ir transformacijos procesai yra dinamiški, cikliški ir begaliniai. Tai gerai rezonuoja su socialinių inovacijų procesais, kurie sukuria socialinį atsparumą ir leidžia sudėtingoms sistemoms keistis išlaikant tęstinumą. Kadangi SI procesai paprastai vyksta keliais etapais (grįžtamasis ryšys), jie leidžia įvairiems veikėjams ir tinklams bendradarbiauti, mokytis, prisitaikyti ir kartais rasti atsparių ir tvarių sprendimų.

Stiprūs socialinių veikėjų ryšiai ir nuoseklus žinių perdavimas tinkluose padeda ugdyti atsparumą.

3. Skatinti konkurencingumą

Pasinaudojus bendrystės tinklais ir žiniomis apie tam tikrus iššūkius, SI gali padėti šias žinias paversti konkurenciniu pranašumu. Viena iš pagrindinių SI ypatybių yra ta, kad jos skatina socialinius pokyčius, paversdamos naują socialinę praktiką norma. SI nėra susijusios tik su galutiniu rezultatu, bet yra neatsiejama ir nuo procesų, kurių metu vyksta pokyčiai. Reguliariai įtraukiant suinteresuotąsias šalis į visus inovatyvius procesus ar naujų produktų ar paslaugų kūrimą bei tobulinimą, yra užtikrinamas rezultatas, nes glaudus įsitraukimas padeda geriau suprasti konkrečius vietos iššūkius. Šios kolektyvinės žinios ir patirtis yra vertingas šaltinis.

4. Didinti viešųjų išlaidų poveikį ir naudą

Daugelyje gerovės valstybių tradicinis požiūris į visuomenės iššūkių sprendimą buvo vadovaujamas vyriausybės ir finansuojamas iš mokesčių. SI gali padėti sukurti poveikį ir vertę už pinigus, taikant naujus metodus ir užkertant kelią būsimoms išlaidoms bei jas mažinant. Visuotinės svarbos paslaugos teikiamos nemokamai arba už nedidelį mokesť. Didėjantys poreikiai, pvz., senstanti visuomenė, ir lėtesnis daugelio EBPO ekonomikų augimas, padidino našta vyriausybės biudžetams ir sukūrė naujoviškų socialinių iššūkių sprendimo būdų poreikį.

SI gali padėti valdžios institucijoms, taikant prevencinius metodus, kurie sumažina būsimas išlaidas arba aiškiai sumažina neigiamą išorinį ekonominės veiklos poveikį.

5. Skatinti socialinę ir tvarią praktiką, atitinkančią tvarios plėtros darbotvarkę

SI vis labiau pripažįstamos kaip svarbi naujos inovacijų sistemos, būtinos tvariam vystymuisi, sudedamoji dalis. SI pagal apibrėžimą sprendžia socialines, aplinkos ar kitas problemas, kurios paverčiamos tvaria praktika, kuri gerbia žmogaus poreikių ir natūralių ekosistemų viršenybę. Ji taip pat prisideda ir remia visus 17 tvaraus vystymosi tikslų (SDG).

2. TYRIMO OBJEKTAS

Tyrimo metu naudojamas Europos socialinio fondo plus (ESF+) reglamente (2021/1057) pateiktas SI apibrėžimas:

„Socialinė inovacija – tai veikla, kurios tikslai ir priemonės yra socialiniai, visų pirma, tokia veikla, kuri yra susijusi su naujų idėjų, susijusių su produktais, paslaugomis, praktika, ir modeliais, kurios kartu tenkina socialinius poreikius ir kuria naujus socialinius santykius ar bendradarbiavimą tarp viešųjų, pilietinės visuomenės ar privačiųjų organizacijų, kūrimu ir įgyvendinimu, tokiu būdu teikiant naudą visuomenei ir skatinant jos gebėjimą veikti.“ (angl. *Social innovation means an activity, that is social both as to its ends and its means and in particular an activity which relates to the development and implementation of new ideas concerning products, services, practices and models, that simultaneously meets social needs and creates new social relationships or collaborations between public, civil society or private organisations, thereby benefiting society and boosting its capacity to act.*)

Tyrimo objektas yra pakankamai platus, nes SI politika gali apimti dvi stambias sritis:

- 1) Viešasis sektorius gali padidinti SI pasiūlą ir paklausą, taip pat sukurti palankią aplinką, kurioje galėtų klestėti socialinės inovacijos. Tai vadiname „socialinių inovacijų politika“. (angl. *Public policy can enhance supply of and demand for social innovation, as well as creating a wider environment in which social innovations can thrive. We call this ‘policy for social innovation’.*)
- 2) Politikos formavimo būdas pats savaime gali būti SI, kai perima SI principus ir procesus. Šį fenomeną galime vadinti „viešasis administravimas kaip socialinė inovacija.“ (angl. *Policymaking can in itself be socially innovative, when it adopts the principles and processes of social innovation. We call this ‘policy as social innovation’.*)

Tyrimo eigoje nagrinėsime abu socialinių inovacijų aspektus. Didesnis dėmesys bus skirtas SI identifikuoti, aprašyti bei įvertinti trijose ESFA remiamose srityse: švietimas ir mokymas, užimtumas ir socialinė įtrauktis. Apžvelgus prieinamą užsienio patirtį Danijoje naudojamas viešojo sektoriaus SI klasifikavimas pasirodė artimiausias Lietuvos sąlygoms.

Tyrimo objektas – surinkti pakankamai duomenų ir informacijos apie SI procesą ESFA remiamose srityse ir parengti pasiūlymus bei rekomendacijas dėl šio proceso tobulinimo.

SI iniciatyvų gausu, tačiau daugelis jų negali tapti tvarios, stengiantis pagerinti socialines sąlygas. SI literatūroje išvardijamos kelios kliūtys ir priežastys. Caulier-Grice ir kt. (2010), pavyzdžiui, suskirstė į keturias pagrindines kliūčių sritis: 1. Prieiga prie finansavimo; 2. Mastelio keitimo modelių prieinamumas; 3. Nepakankami įgūdžiai ir jų formavimasis; 4. Tinklų ir tarpinių produktų trūkumas.

Per pastaruosius dešimt metų viešojo sektoriaus susidomėjimas SI, kaip galimu socialinių ir kitų problemų sprendimo įrankiu, ženkliai išaugo ir įvairiomis formomis buvo integruotas į politikos įgyvendinimo priemonių rinkinį. Naujam programavimo laikotarpyje Europos Komisija ESF+ programos prioretizavo socialines inovacijas ir skyrė atitinkamus finansinius išteklius, bei sukūrė pagrindus SI kompetencijų sistemai, paskatindama nacionalinių SI kompetencijų centrų įkūrimą, bei skirdama lėšas Europinio SI kompetencijų centro įkūrimui 2022 metais. Tenka pripažinti, kad Lietuvoje SI tema yra nauja, todėl PEnCIL projekto įgyvendinimas laikytinas svarbiu žingsniu formuluojant socialinių inovacijų politiką bei priemones, taip pat mobilizuojant suinteresuotas puses ir pateikiant siūlymus dėl SI sistemos kūrimo.

Faktų apie Europos Sąjungą suvestinėje informuojama, kad „sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 173 straipsnis, kuriame teigiama, kad „Sąjunga ir valstybės narės užtikrina, kad būtų sudarytos Sąjungos pramonės konkurencingumui reikalingos sąlygos“¹ ir tai iš esmės užtikrina, kad „pagrindinė Europos Sąjungos mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros politikos priemonė yra daugiametė bendroji programa, kurioje nustatyti kelerių metų laikotarpio tikslai, prioritetai ir finansinis paramos paketas. Mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros bendrąsias programas, sprenddami pagal įprastą teisėkūros procedūrą ir pasikonsultavę su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu, priima Europos Parlamentas ir Taryba. **Inovacijų politi-**

1 <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/67/inovaciju-politika>

kos svarba plačiai pripažįstama ir ji yra glaudžiai susijusi su kitomis ES politikos sritimis, pavyzdžiui, su užimtumo, konkurencingumo, aplinkos, pramonės ir energetikos politika. Inovacijų vaidmuo yra paversti mokslinių tyrimų rezultatus naujomis ir geresnėmis paslaugomis bei produktais, siekiant išsaugoti konkurencingumą pasaulinėje rinkoje ir pagerinti žmonių gyvenimo kokybę ES.² Akivaizdu, kad inovacijos yra ne tik neatskiriama tarptautinės politikos, bet ir nacionalinės politikos sritis.

Lietuvos Respublikos įstatymai neapibrėžia SI kaip sąvokos ar reiškinių. Paprastai SI suprantamos kaip naujos idėjos ar naujos galimybės, kurių pagalba plėtojamos veiklos sritys ir siekiama pokyčių visuomenėje. Kaip jau buvo pastebėta ankstesniuose tyrimuose, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija įsakymo „Dėl socialinio verslo vykdymo pagal Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės gairių patvirtinimo“ (2017 m. lapkričio 9 d. Nr. 3D-720) 5.4 punkte nustatė, kad socialinės inovacijos yra „naujų socialinių idėjų vystymas, veikiančių novatoriškų metodų ir praktikų iš kitų sektorių perkėlimas ir įgyvendinimas (produktai, paslaugos, mechanizmai), siekiant patenkinti socialinius poreikius, spręsti įsisenėjusias socialines bei aplinkosaugines problemas bei kurti naujus socialinius ryšius ir skatinti bendradarbiavimą.“ Panašiai „socialinės inovacijos“ apibrėžtos ir moksliniame tyrime „Socialinės inovacijos paslaugų teikimo srityje: nauji partneriai ir požiūriai“, kurį atliko Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas³, kur nustatoma, kad tai yra „naujos idėjos (gaminiai, paslaugos ir modeliai), kurios vienu metu padeda spręsti visuomenėje kylančius iššūkius, tenkinti socialinius poreikius ir kurti naujus socialinius santykius tarp susijusių grupių. Socialinėms inovacijoms gali būti priskiriami tokie aspektai kaip naujos galimybės dalyvauti priimant sprendimus, paslaugos (teikiamos siekiant pelno arba ne), susijusios su konkrečios tikslinės grupės padėties pagerinimu, ir socialinės priežiūros sistemų pokyčiai. Visa tai padeda plėtoti šios srities kultūrą ir siekti pokyčių visuomenėje.“ Iš esmės SI priklauso nuo žmogaus, bendruomenės, viešojo ir privataus sektoriaus įstaigų, įmonių ir jų darbuotojų išradinumo. Pastebėtina, kad jos yra apibūdinamos, kaip tam tikrų reiškinių visuma, iniciatyvos, tačiau aiškaus jų teisinio reguliavimo nėra.

EBPO vienoje iš savo ataskaitų (angl. *Building Local Ecosystem for Social Innovation*) akcentuoja, kad nėra vieno bendrai sutarto SI apibrėžimo, todėl SI identifikuojama pagal daugybę savybių. SI sprendžia tiek socialines ar kitas problemas, kurios kelia vis daugiau iššūkių, pvz., aplinkosaugos, energetikos problemas. Pažymėtina, kad plataus spektro veikėjų, įskaitant pilietinę visuomenę, viešąjį ir privatų sektorių, taip pat vietines bendruomenes, įtraukimas, siekiant rasti geriausią sprendimą, yra neatsiejamas nuo SI efektyvumo. Bendruomenės geriausiai žino poreikius ir iššūkius, todėl jų įtraukimas ženkliai prisideda prie problemų išsprendimo ir suteikia konkurencinio pranašumo. Kaip teigia EBPO „viena iš pagrindinių socialinių inovacijų ypatybių yra ta, kad jos skatina socialinius pokyčius, paversdamos naują socialinę praktiką norma“⁴, ir čia svarbu ne tik rezultatas, bet pats procesas taip pat.

Iš esmės SI siekiama gerinti visos visuomenės gerovę, todėl jos apima daug sričių, įskaitant socialinių, švietimo, sveikatos, transporto, žmogaus teisių ir kitas sritis. SI pagalba yra kuriama nauja kultūra, naujas suvokimas apie kitokius viešojo valdymo modelius, inovatyvias paslaugas, ar mokslo bei technologijų inovacijas. Pastebėtina, kad tiek visuomenei, tiek atskiriems jos nariams ši sąvoka nėra suprantama ir dažnai net yra nežinoma, nors pavieniai asmenys dalyvauja kuriant ir skatinant SI, padedančias daryti pokyčių visuomenėje. Lietuvoje jau turime nemažai SI pavyzdžių, tai švietimo srityje pateikta ugdymo turinį iš pratybų sąsiuvinių į žaidimą „Minecraft: perkėlus inovacija (startuolis „Trys kubai“), taip pat sveikatos srityje – Covid-19 pandemijos metu sukurta darbuotojų psichologine sveikata besirūpinanti programa „Mindletic“ ir kt. Dėmesys SI ypač didėja susiduriant su sunkumais ar globalių krizių metu, kai sprendžiamos socialinės problemos, kai susiduriama su iššūkiais, kurie yra labiau socialinės prigimties tokie kaip nedarbas, visuomenės senėjimas, skurdas, socialinė atskirtis ar klimato kaita. Siekiant mažinti įtampą visuomenėje dėl iškilusių socialinių problemų pasitelkiamos SI tiek socialinei taikai palaikyti, tiek ir kitiems tikslams pasiekti, pvz., vis labiau akcentuojant žaliąją ekonomiką ir žmonių užimtumą, bendruomenės telkiasi ir vysto sodus, daržus mieste, nes gavę lopinėlių žemės, gali auginti augalus, ir kurti naudą ne tik susitelkdami ir bendraudami, bet ir besidalindami užauginta produkcija.

2 <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/67/inovaciju-politika>

3 Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas, Ataskaita „Social innovation in service delivery: New partners and approaches“ („Socialinės inovacijos paslaugų teikimo srityje: nauji partneriai ir požiūriai“) skelbiama adresu <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1354.htmf>

4 Building Local Ecosystems for Social Innovation © EBPO 2021

Kaip jau minėta, SI siekiama gerinti atskirų individų ir visos visuomenės gerovę, todėl jos gali apimti daug sričių. Pastaruoju metu SI požiūris apima ne tik naujus viešojo valdymo modelius, peržengiančius tradicinių atsakomybės sričių ribas ir įtraukiančius piliečius į socialinių bei globalių iššūkių sprendimą, bet ir pasitikėjimo bei rizikos toleravimo kultūros, kurios reikia skatinant mokslo bei technologines inovacijas, kūrimą. SI telkia privačius, viešuosius ir pelno nesiekiančius subjektus kartu su piliečiais, kad pasiektų visuomenę tenkinančius sprendimus, kurie keistų visuomenės ar tam tikros jos grupės gerovę. Dažnai SI įgyvendina viešieji, pelno nesiekiantys subjektai – nevyriausybines organizacijas, nes būtent jos visuomenėje vaidina reikšmingą vaidmenį siekiant socialinės gerovės. Tačiau platesnio rato suinteresuotų asmenų įtraukimas t. y. tiek privataus, tiek viešojo sektoriaus atstovų, sudarytų sąlygas giliau išsiaiškinti naudos gavėjų poreikius, o bendradarbiaujant būtų galima realiau įvertinti visų pusių lūkesčius bei sutelkti lėšas, tuomet pasiektas rezultatas būtų realiai panaudojamas ir tvaresnis. Pažymėtina, kad SI ne tik yra rezultatas, bet tai yra ir procesas ir elgesio pokyčiai, kurie reikalingi siekiant susidoroti su svarbiausiais socialiniais iššūkiais, pavyzdžiui, efektyvus išteklių naudojimas, tai tie patys paspirtukai, kuriais dalijamasi mieste, ar daugkartinių indų ar talpų naudojimas, kas skatina ne tik taupyti, bet ir tausoti gamtą, ar vieniems gyvenantiems senyvo amžiaus žmonėms skirti socialiniai paslaugų kaimynų tinklai, ar miestų ekologiniai planai, pagal kuriuos vietos bendruomenėms teikiama informacija apie pažangą mažinant taršą, ir kt. Visi procesai neabejotinai prisideda formuojant naują SI kultūrą bei suvokimą apie inovacijas, jų dalyvius, jų poveikį visuomenei ar atskirai jos daliai.

SI tvarumui svarbus yra finansavimo užtikrinimas, nes daugelis sukurtų programų ar produktų dažnu atveju tampa tik tam tikro projekto rezultatu, kuriuo naudojama tol, kol yra lėšų. Taigi, atsakingos institucijos, aiškios politinės valios ir finansavimo nebuvimas, neleidžia geroms inovatyvioms idėjoms įsitvirtinti ir vystytis. Pažymėtina, kad idėjų finansavimas tiek iš valstybės biudžeto, tiek iš privačių asmenų, prisidėtų prie SI tvarumo ir plėtros. Siekiant užtikrinti tvarias investicijas ir efektyvų SI skirtų lėšų panaudojimą, svarbu, kad būtų identifikuotos tos inovacijos, kurios labiausiai prisideda prie konkrečių bendruomenės ar atskirų individų problemų sprendimo ar valstybės nustatytų tikslų. SI gali būti diegiamos keliais būdais, bet joms palaikyti, plėtoti ir skatinti yra reikalinga kompetentinga institucija, kuri padėtų kelti viešojo sektoriaus darbuotojų kvalifikaciją, kauptų gerosios praktikos pavyzdžius, teiktų metodines rekomendacijas dėl SI plėtros ir atliktų kompetencijų centro funkcijas.

Viešojo sektoriaus atliekamas vaidmuo SI procese taip pat yra aktualus mūsų tyrimui. Pagal atliekamą vaidmenį viešojo sektoriaus iniciatyvas galima suskirstyti į 4 tipus:

- 1) paslaugų teikėjas, pilnai atsakingas už visą procesą nuo jų sukūrimo iki pateikimo, pvz., Kurk Lietuvai;
- 2) paslaugos atsiradimo iniciatorius ir skatintojas, paliekantis NVO sektoriui sukurti ir pateikti pasirinktą paslaugą, pvz. Atviri duomenys (Atviros Vyriausybės grupė);
- 3) dalinis paslaugos teikėjas, papildantis NVO, kuri teikia paslaugas savarankiškai, bet papildo viešąsias paslaugas, pvz. Renkuosi mokytį programa;
- 4) NVO ir privataus sektoriaus katalizatorius (įtraukėjas) į naujų inovatyvių paslaugų kūrimo ir teikimo procesą, pvz., Gov Tech Lab, Lietuva 2030 ir 2050 kūrimo procesas.

Užsienio patirties apžvalga

Europos Komisija „Socialinių inovacijų vadove“ pabrėžia, kad „Socialinių inovacijų skatinimas apima perspektyvų požiūrį į poreikius, lūkesčius, galimybes (užuot laikytis to, kas akivaizdu ir sutarta), laikantis investicijų logikos; sutelkimą ir partnerystę įvairių veikėjų, kurių (ne)veikimas turi įtakos socialinei apsaugai, įtraukčiai, sanglaudai, gerovei (o ne sutelkiant dėmesį tik į socialines profesijas); derinimas įgūdžių, kultūros, verslo ir viešųjų paslaugų, kad būtų pasiūlyti inovatyvūs sprendimai, užuot sutelkus dėmesį tik į verslo produktus arba, priešingai, juos ignoruojant“⁵.

Nagrinėjant SI praktikas ir reguliavimą, reikėtų atkreiptų dėmesį į Europos inovacijų diegimo rezultatų suvestinę, kurioje šalys pagal jų rezultatus skirstomos į keturias grupes: inovacijų lyderės, stiprios novatorės, vidutinės novatorės ir nuosaikios novatorės. 2019 m. Europos inovacijų diegimo rezultatų suvestinėje nuro-

5 European Commission. Directorate-General for Regional Policy. (2013b). Guide to social innovation. Luxembourg, Publications Office of the European Union. Prieiga per internetą: http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/20182/84453/Guide_to_Social_Innovation.pdf.

doma, kad „ES inovacijų lyderė yra Švedija, po jos rikiuojasi Suomija, Danija ir Nyderlandai. Jungtinė Karalystė ir Liuksemburgas iš aukščiausios inovacijų lyderių kategorijos nukrito į stiprių novatorių grupę, o Estija pirmą kartą pateko į stiprių novatorių grupę.

Nuo 2011 m. ES inovacijų diegimo rezultatai vidutiniškai pagerėjo 8,8 proc. Nuo 2011 m. inovacijų diegimo rezultatai pagerėjo 25 ES valstybėse narėse. Labiausiai rezultatai pagerėjo Lietuvoje, Graikijoje, Latvijoje, Maltoje, Jungtinėje Karalystėje, Estijoje ir Nyderlanduose, o labiausiai suprastėjo – Rumunijoje ir Slovėnijoje.

Pasaulio mastu ES pralenkė Jungtines Amerikos Valstijas. ES pasiekė daug geresnių rezultatų už Braziliją, Indiją, Rusiją ir Pietų Afriką. Tačiau Kinijos inovacijų diegimo rezultatai gerėja tris kartus greičiau nei ES. ES atsilieka nuo Japonijos ir Pietų Korėjos.

Konkrečiose inovacijų diegimo srityse geriausių rezultatų pasiekė šios ES šalys: Danija – žmogiškųjų išteklių ir inovacijoms palankios aplinkos srityse, Liuksemburgas – patrauklių mokslinių tyrimų sistemų srityje, Prancūzija – finansavimo ir paramos srityje, Vokietija – įmonių investicijų srityje, Portugalija – novatoriškų MVĮ srityje, Austrija – tinklų srityje, Malta – intelektualinio turto srityje, Airija – poveikio užimtumui ir pardavimui srityse⁶.

2022 m. Europos inovacijų rezultatų suvestinė, kuri buvo paskelbta 2022 m. rugsėjo 22 d., nurodo, kad lyginant 2019 m. ir 2022 m. Švedija ir toliau išlieka inovacijų lydere tarp ES šalių. Suomija, Danija, Nyderlandai taip pat lieka geriausių sąrašė, o prie jų jungiasi ir Belgija. Airija, Liuksemburgas, Austrija, Vokietija, Kipras ir Prancūzija yra stiprios novatorės, kurių rezultatai viršija ES vidurkį. Estija, Slovėnija, Čekija, Italija, Ispanija, Portugalija, Malta, Lietuva ir Graikija yra vidutinės novatorės. Vengrija, Kroatija, Slovakija, Lenkija, Latvija, Bulgarija ir Rumunija yra nuosaikios novatorės.

Lyginant su 2015 m., rezultatai labiausiai gerėjo Kipre, Estijoje, Graikijoje, Lietuvoje ir Čekijoje. Jei 2019 m. labiausiai gerėjo rezultatai Lietuvoje, tai 2022 m. – Kroatijoje ir Lenkijoje inovacijų rezultatai augo greičiau nei ES vidurkis.

Pasaulio mastu 2015–2022 m. ES pagerino savo padėtį, išskyrus Kiniją, atžvilgiu ir sumažino savo atotrūkį nuo Australijos, Kanados, Pietų Korėjos ir JAV. Pietų Korėja ir toliau išlieka inovatyviausia šalimi pasaulyje⁷.

Pastebėtina, kad Lietuva 2019 metais buvo minima kaip geriausia rezultatus pagerinusi valstybė, tačiau 2022 metais Lietuva lieka vidutinių novatorių sąrašė. Faktas, kad mūsų šalis neparodė rezultatų pastaraisiais metais signalizuoja, kad nebuvo skirta nei deramo dėmesio, nei lėšų naujoms inovatyvioms idėjoms skatinti ir vystyti. Analizuojant SI nėra galimybės jų vertinti ir lyginti tiek ES, tiek kitų pasaulio šalių kontekste. Bendroji Europos inovacijų rezultatų suvestinė parodo bendrą šalių lygį inovacijose, o tai yra svarbu ir vertinant SI, nes inovacijų politikoje nėra atskirai akcentuojamos SI kaip svarbi sudėtinė bendros inovacijų sistemos dalis. Pažymėtina, kad SI vieta ir reikšmė visuomenės socialinei aplinkai nėra išryškinama.

Pastebėtina, kad SI yra pakankamai įvairiai apibrėžiama iniciatyva, kuri nėra griežtai reguliuojamas valstybėse. SI yra labiau suvokiamas per gerąją praktiką, konkrečius pavyzdžius ir įgyvendinamas iniciatyvas ir kaip reiškinys yra pakankamai lankstus. Pavyzdžiui, SI pradžia Nyderlanduose stebima dar 1980–1990 metais, kai valstybė susidūrė su daugeliu socialinių problemų: būstas, socialinė atskirtis, nedarbas ir pan. Nyderlandų politika buvo grįsta gerovės valstybės modeliu, tuo tarpu dabar ekonominiai ir technologiniai pokyčiai paskatino labiau į rinką orientuotas ir iš apačios į viršų nukreiptas iniciatyvas, todėl SI turinys kito, nes dabar jos apibrėžiamos kaip labiau inovacijos ekonomikoje, o ne socialinėje srityje. Nyderlanduose piliečių dalyvavimas sprendžiant socialines problemas yra esminis, o valstybės institucijų vaidmuo yra daugiau partnerystės pobūdžio, kai bendradarbiaujama su piliečiais ir visuomeninėmis organizacijomis. Vyriausybės tikslas yra pašalinti teisinio reguliavimo kliūtis bei užtikrinti infrastruktūrą inovatyviems eksperimentams⁸.

6 https://ec.europa.eu/regional_policy/lt/newsroom/news/2019/06/17-06-2019-2019-innovation-scoreboards-the-innovation-performance-of-the-eu-and-its-regions-is-increasing

7 https://research-and-innovation.ec.europa.eu/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard_lt

8 Social Innovation in the Netherlands, Peter Oeij / Steven Dhondt / Merel Ooms. Prieiga per internetą: chrome-extension://efaidnbmnnnibp-cajpcgclefindmkaj/https://www.socialinnovationatlas.net/fileadmin/PDF/einzeln/02_SI-in-World-Regions/02_04_SI-in-Netherlands_Oeij-Dhondt-Ooms.pdf

John René Keller Lauritzen, Danijos Technologijų Instituto vyriausiasis konsultantas straipsnyje apie socialines inovacijos Danijoje, teigia, kad Danijoje ir likusioje Skandinavijos dalyje SI gali atrodyti šiek tiek kitaip nei kitose pasaulio šalyse. „Besivystančiose šalyse ir daugelyje Pietryčių Europos šalių socialinės inovacijos labiau kompensuoja valstybės institucijų neveikimą. Anglosaksų šalyse ar Centrinės Europos gerovės valstybių modeliuose socialinės inovacijos siejamos su viešojo sektoriaus sutelkimu padedant patenkinti piliečių, kurių nepadengia gerovės sistema, poreikius. Danijoje, kur institucijos paprastai veikia sklandžiai ir kur visi gauna vienodą paslaugų kiekį ir lygį, socialinės inovacijos yra labiau susijusios su esamų viešojo sektoriaus iniciatyvų papildymu (arba gerinimu). Šioje sistemoje viešasis sektorius atlieka svarbų vaidmenį kuriant socialines inovacijas, nuo šio sektoriaus priklauso socialinių inovacijų sėkmė.“⁹ Akivaizdu, kad Danijoje veikia kitoks modelis, vien dėl esamos savitos viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimo kultūros ir valstybės vykdomos politikos.

Aukščiau nurodytoje Europos inovacijų rezultatų suvestinėje 2022 m. Belgija yra nurodyta prie didžiausią pažangą inovacijų srityje padariusių šalių. SI kaip reiškinys taip pat nėra apibrėžtas šioje šalyje, tačiau jos priklauso nuo laiko ir konteksto, todėl tas, kas atrodo vienoje valstybėje inovatyvu, kitoje gali taip ir nebūti. Belgijoje yra akcentuojama politinės ir kultūrinės aplinkos svarba, bei organizacijų, veikiančių SI srityje, įvairovė.

Žiūrint į kitus žemynus, pavyzdžiui, Kanadoje, kuri laikoma taip pat viena iš inovacijų lyderių, žmonės vaidina pagrindinį vaidmenį inovacijų procese, nes būtent jie kuria naujoves ir jas diegia. Kaip jau buvo minėta anksčiau, SI svarba pirmiausiai yra užprogramuota kultūroje, nes arba patys žmonės, arba juos telkiančios organizacijos šiame procese atlieka pagrindinį vaidmenį, nes jie tiesiog yra visų inovacijų iniciatoriai. Kanadoje, kaip ir kitose šalyse partnerystė, bendruomeniškumas yra neatsiejamas SI elementas, todėl organizacijų skaidrumas, lankstumas, reagavimas į problemas šioje šalyje yra itin svarbus. Ne pelno siekiančios organizacijos atlieka svarbų vaidmenį skatinant socialines inovacijas Kanadoje. Vyriausybė remia ne pelno siekiantį sektorių, kad pastarasis galėtų teikti svarbias viešąsias paslaugas kūrybiškai ir telkiant bendruomenes.

Jo Baraket straipsnyje¹⁰ apie socialines inovacijas Australijoje, pažymi, kad nors jų plėtra ir yra, tačiau veikla nėra aiškiai teisiškai apibrėžta. Įdomu tai, kad Australijoje SI daugiausia buvo siejamos su socialinių įmonių plėtra, nauju požiūriu į socialinius finansus ir socialinius pirkimus, taip pat į piliečius orientuotas socialinių paslaugų reformas. Autorius pastebi, kad nėra aiškios politinės valios remti SI. Atkreiptinas dėmesys, kad ir Lietuvoje dažnu atveju socialinis verslas yra siejamas su SI, tačiau realiai taip nėra, nes inovacijos socialinėje ar kitoje srityje nebūtinai yra kuriamos socialinio verslo.

Analizuojant situaciją Jungtinėse Amerikos Valstijose (toliau – JAV), pirmiausiai norisi atkreipti dėmesį į buvusio Prezidento Barack Obama politinę valią ir paramą SI. Tai buvo visiškai skirtinga situacija, nei apibūdinta aukščiau nurodytame Australijos pavyzdyje. JAV buvo politinis įsipareigojimas remti inovacijas, kurios padėtų pasiekti greitesnę, ilgalaikę ir tvarią pažangą sprendžiant socialines problemas. Tuo pat buvo išreikšta ir valia tokias iniciatyvas finansuoti, tačiau buvo akcentuojamas įrodymais grįstų iniciatyvų rėmimas. JAV 2009 m. buvo įsteigtas Socialinių inovacijų fondas, kurio tikslas – sudaryti sąlygas SI visoje šalyje. Šis fondas ne tik skiria dotacijas iniciatyvoms, bet vertina idėjas, kurios vėliau gali tapti sėkmingomis programomis¹¹. Darytina išvada, kad politinis SI palaikymas užtikrina sisteminį pokytį visuomenėje bei formuoja naują pasitikėjimo inovacijomis kultūrą, orientuotą į pažangą, atliepiančią visuomenės poreikius.

Valdžia, siekdama sisteminio kultūrinio SI pokyčio visuomenėje ir formuodama politiką įvairiose srityse, integruoja inovatyvias priemones, kad pastarosios padėtų tvariai ir efektyviai spręsti socialines problemas. SI yra pakankamai atsargiai naudojamas, tačiau vis dažniau pasitelkiamos socialinėms problemoms spręsti¹², pavyzdžiui, Slovėnija parengė novatorišką ir integruotą reformų paketą ilgalaikės socialinės priežiūros srityje, nuosekliau sujungdama keletą jau egzistuojančių priežiūros mechanizmų. Slovėnijos kaimynė – Italija, įgyvendina aktyvios įtraukties priemonių paketą, kuriuo siekiama pagerinti socialinių išmokų veiksmingumą ir

9 Social innovation in Denmark, John René Keller Lauritzen. Prieiga per internetą: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.ess-europe.eu/sites/default/files/publications/files/social_innovation_in_denmark.pdf

10 Social Innovation in Australia: policy and practice developments, Jo Barek. Prieiga per internetą: https://www.socialinnovationatlas.net/fileadmin/user_upload/02_01_SI-in-Australia_Barraket_Final.pdf

11 Prieiga per internetą: <https://www.socialinnovationacademy.eu/8-cool-examples-social-innovation-north-america/>

12 Socialinės politikos inovacijos. Piliečių socialinių poreikių tenkinimas, Europos Komisijos Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties generalinis direktoratas D.1 padalinys, 2015.

efektyvumą. Šios priemonės esmė yra suderinti piniginę paramą su aktyvinimo politika ir socialinėmis paslaugomis, įvedant griežtesnius turto ir pajamų vertinimo kriterijus, kad pirmiausiai parama pasiektų namų ūkius, kuriems labiausiai jos reikia. Kipras ir Graikija derina ir bando įvesti naujas pajamų skaičiavimo schemas.

Politinis dėmesys SI kultūrai formuotis ir vystytis yra ypatingai svarbus, nes kaip ir JAV, turint politinį palaikymą drąsiau yra investuojama į inovatyvias idėjas, o tai neabejotinai užtikrina ne tik nuoseklią ir tvarią naujai sukurtų priemonių sklaidą, bet ir šių priemonių įgyvendinimą.

SI pasitelkiamos ne tik socialinėms tam tikrų bendruomenių problemoms spręsti, bet ir versle, pavyzdžiui, Realis (Langedokas-Rusijonas, Prancūzija) yra pirmasis regioninis inovacijų poliuis, skirtas socialinėms įmonėms, Denokinn (Baskų kraštas, Ispanija) buria socialines įmones, valdžios institucijas ir privatųjį sektorių, kad būtų diegiamos sėkmingos inovacijos, "I-Propeller" (Briuselis, Belgija) apima socialinio verslo inovacijas, padedančias organizacijoms kurti novatoriškus socialinius ir pelningus sprendimus bei vystyti paslaugas.

Taigi, palankią SI sistemą kuria ne vienas subjektas, o visi SI ekosistemos dalyviai. Tačiau valdžios institucijų įsitraukimas į socialinių inovacijų plėtrą yra itin reikšmingas tuo, kad palaikant naujoves daug drąsiau sprendžiamos socialinės problemos. Valdžia, pasitikėdama inovatyvių sprendimų rezultatais ir veiksmingumu, bei patirdama spaudimą iš visuomenės ar privataus, ar nevyriausybinių sektoriaus dėl jų efektyvumo ir pritaikymo praktikoje, imasi iniciatyvos finansuoti ar dalyvauti finansuojant socialines inovacijas. Socialinių inovacijų ekosistemoje veikiančių visų subjektų t.y. mokslininkų, bendruomenių, verslo, valdžios, ir kt., bendradarbiavimas yra esminė naujų arba patobulintų produktų, paslaugų ar procesų, kurie skirti socialiniams poreikiams tenkinti ar bendroms problemoms spręsti, atsiradimo sąlyga.

Europos Sąjungos lėšomis finansuojami projektai¹³, skirti SI idėjoms viešinti ir įgyvendinti, leidžia valstybėms susikurti savo SI ekosistemas, nusistatyti prioritetus, paskirti atsakingas institucijas bei pasirengti finansavimo mechanizmus, kurie užtikrintų tvarių iniciatyvų įgyvendinimą. Pavyzdžiui, Prancūzija, Latvija, Švedija ir Ispanija, įgyvendindamos „BuiCaSuS“ projektą – vieną iš šešių Europos Komisijos remiamų projektų, siekia įsteigti nacionalinius socialinių inovacijų kompetencijos centrus, sutiprinti visų SI ekosistemoje dalyvaujančių suinteresuotųjų šalių gebėjimus bei skatinti jų sąveiką ir stiprinti mainus tarpvalstybinio lygmeniu. Šios šalys inventorizuoja SI projektus ir iniciatyvas pas save viduje bei rengia nacionalines SI strategijas ir veiksmų planus. Danijoje, Estijoje, Vokietijoje, Lenkijoje ir Jungtinėje Karalystėje yra įgyvendinamas projektas „ESIA“, kurio tikslas taip pat įkurti nacionalinius socialinių inovacijų kompetencijos centrus, tačiau visas projektas yra labiau orientuotas į partnerystes SI infrastruktūros gerinimą. „SEED“ projektu siekiama įsteigti nacionalinius socialinių inovacijų kompetencijos centrus Graikijoje, Italijoje, Rumunijoje ir Slovėnijoje bei sumažinti atstumą tarp politikos formavimo ir priemonių įgyvendinimo, numatant politikos poveikį SI ekosistemai sukurti ir plėtoti. Projektas „SI Plus“ kuria nacionalinius socialinių inovacijų kompetencijos centrus Austrijoje, Bulgarijoje, Vengrijoje ir Slovakijoje bei prioretizuoja socialines naujoves užimtumo ir darbo rinkos srityse. Apibendrinant, darytina išvada, kad Europos Sąjungos lėšos yra skiriamos tvariai infrastruktūrai sukurti, bei veiksmingoms SI idėjoms realizuoti, tiek sukuriant partnerystės tinklus, tiek susitariant dėl finansavimo mechanizmų ir prioritetinių sričių, tiek dalinantis gerąją patirtimi. Atkreiptinas dėmesys, kad šalys individualiai vertina inovacijų potencialą, turimas technologijas, žmogiškuosius išteklius bei jų kompetencijas, o taip pat ir organizacines struktūras, bei sprendžia dėl kiekvienai jų tinkamiausių ir veiksmingiausių SI planų ir konkrečių priemonių.

2.1 Tyrimo metodų apžvalga

Šia veiklai vykdyti pasirinkti tyrimo metodai:

- 1) Apklausa interviu būdu (struktūruotas ir nestruktūruotas interviu);
- 2) Grupės diskusija (Focus grupė);
- 3) Antrinių duomenų rinkimas ir analizė.

¹³ Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/european-social-fund-plus/en/competence-centres-social-innovation>

1) Apklausa interviu būdu (struktūruotas ir nestruktūruotas interviu)

Interviu paprastai apibrėžiamas kaip sistemingas duomenų rinkimas tiesioginio ar netiesioginio pokalbio tarp interviuotojo ir interviuojamojo metu. Tyrėjas yra iš anksto pasiruošęs pokalbiui, numatęs jo struktūrą, procedūrą ir, kai tai numato tyrimo pobūdį, turinį (pasirengęs interviu klausimyną).

Struktūruoto interviu atveju, klausimai, jų eiga, paties interviu eiga ir struktūra iš anksto apgalvoti, nestruktūruoto interviu atveju iš anksto parengtų klausimų mažiau arba jų visai nėra. Pagal savo išpildymą ir pritaikymą šis tyrimo metodas pasižymi didele formų bei panaudojimo galimybių įvairove.

Struktūruotas interviu paprastai remiasi iš anksto tyrėjo paruoštu interviu planu, kuriame numatytos konkrečios klausimų formuluotės, bei nustatyta griežta klausimų pateikimo seka. Struktūruotame interviu tyrėjas užduoda tik tokius klausimus, tik tokia seka ir tik tokia formuluote, kokia yra pateikta interviu plane. Tokiu būdu tyrimo kokybė ir patikimumas nepriklauso nuo to, ar tyrimą atlieka tas pats asmuo, kuris parengė tyrimo klausimus. Tyrimo patikimumui svarbu, kad struktūruoto interviu atveju visi respondentai gautų vienodus klausimus, vienodomis formuluotėmis ir vienoda seka, o klausimų formuluotės būtų nedviprasmiškos ir reikštų tą patį visiems respondentams.

Nestruktūruotas interviu taip pat gali remtis interviu planu, kuriame numatyti konkretūs klausimai ir iš anksto apgalvota jų pateikimo seka, tačiau numatyta, kad tyrimo eigoje tyrėjas gali papildomai užduoti plane neįtrauktų klausimų, jeigu mano, kad taip galima būtų praturtinti tyrimą. Paprastai šiuo būdu vykdomame interviu numatyti tik įžanginiai bei esminiai klausimai, pateikiamos pagrindinės pokalbio temos be konkrečių klausimų formuluočių. Galima rizika, kad interviu nepavyks tinkamai, jei tyrėjas neturi išsamaus temos žinojimo ir gerų klausymo įgūdžių bei patirties.

Pagal interviu pobūdį interviu gali būti skirstomi į akis – į akį interviu, interviu telefonu, interviu naudojantis informacinėmis technologijomis. Atliekant interviu akis – į akį tyrėjas tiesiogiai (laiko ir vietos prasme) bendrauja su tiriamuoju.

Interviu būdu galima gauti kitais būdais sunkiai prieinamos informacijos, tokios kaip vidiniai respondentų išgyvenimai, asmenų socialinės, kultūrinės, politinės, ekonominės nuostatos, požiūriai ir įsitikinimai ir pan.

Interviu metodas laikomas pakankamai brangiu laiko ir kaštų atžvilgiu, kadangi reikia nemažai lėšų ir laiko norint apklausti daugiau respondentų ir apdoroti surinktą informaciją. Interviu patikimumui taip pat reikia skirti papildomo dėmesio, kadangi apklausiamajam įtakos gali turėti klausėjo laikysena, tonas, manieros ir panašiai. Todėl skirtingai pasirėngusiems tyrėjams imantiems interviu (nestruktūruoto interviu atveju) gali pavykti surinkti gana skirtingos kokybės informaciją.

Rizika – tyrėjo šališkumas, nenoras gauti objektyvias, o išankstines nuostatas atspindinčias nuomones. Rizikai išvengti yra sudėlioti procedūriniai reikalavimai bei reguliariai aptariami rezultatai.

2) Grupės diskusija (Focus grupė)

Paprastai grupės interviu (focus grupės) metodas apibrėžiamas, kaip tikslingai struktūruota diskusija siekiant surinkti dalyvių įžvalgas tiriamuoju klausimu neutralioje aplinkoje (Krueger, 2000). Grupės interviu gali būti taip pat apibrėžta kaip interviu sesija „kruopščiai suplanuota siekiant surinkti įžvalgas apibrėžtu klausimu“ (Krueger and Casey, 2000).

Grupių interviu poreikių nustatymui taikyti rekomenduoja dėl galimybės praplėsti žinias pasitelkiant respondentų (dažnai – ekspertų) nuomones ir įžvalgas apie tiriamąjį reiškinį. Fokus grupės yra pripažintos kaip tinkamas metodas praktinio pobūdžio taikomiesiems tyrimams, tokiems kaip galimybių studijos, suinteresuotų šalių poreikių nustatymas ir panašiai. Grupių interviu metu surenkama bendra, o ne individuali nuomonė, todėl fokus grupės gali būti naudojamos įvairių priemonių ar reiškinų tobulinimui ir vertinimui, planavimui ir poreikio nustatymui. Dažnai grupės naudojamos siekiant išsiaiškinti skirtingas nuomones ir poreikius, bei į jas atsižvelgti, kartu taip mažinama potenciali konfliktų grėsmė ir valdymo bei sprendimų priėmimas grindžiamas demokratija. Tačiau reikia pabrėžti, kad grupės interviu rezultatai labai priklauso nuo moderatoriaus kompetencijos ir pasirėngimo diskusijai.

Grupių interviu padeda susikurti informaciją apie dalyvių vertybes ir požiūrius (Lutenbacher, Cooper, and Faccia, 2002), kurie gali padėti rasti sprendimus senoms ir naujoms problemoms. Grupės sąveika padeda stimuliuoti dalyvių idėjas kurios apklausiant individualiai nebūtinai pastebimos.

3) Antrinių duomenų rinkimas ir analizė.

Šiuo būdu paprastai analizuojami reprezentatyvūs duomenys, kurie užtikrina informacijos patikimumą ir pagrįstumą. Antrinė duomenų analizė labai dažnai apsiriboja rašytine informacija.

Antrinei duomenų analizei naudojami įvairūs tyrimų šaltiniai ir duomenys, anksčiau publikuota mokslo produkcija, nepublikuoti dokumentai, tyrimų instrumentų rinkiniai, informacijos sistemos ir duomenų bazės.

2.2 Klausimyno parengimas

Tyrimo metu buvo parengtas klausimynas skirtas viešojo sektoriaus atstovams¹⁴. Dėl tyrimo objekto specifiškos, klausimynas buvo adaptuotas atsižvelgiant į socialinių inovacijų tipą bei sritį.

14 Priedas 8.1

3. TEISĖS AKTŲ, PLANAVIMO IR PROGRAMAVIMO DOKUMENTŲ, ATSAKINGŲ INSTITUCIJŲ ANALIZĖ

3.1. Pagrindinių strateginių dokumentų analizė. Kaip jau buvo minėta tyrimo aprašymo įžanginėje dalyje dėl SI specifikos Lietuvoje (nėra aiškaus reguliavimo), SI vertinimas ir analizė neapsiriboja SI paminėjimais teisės aktuose, planavimo ir programavimo dokumentuose. Siekiant įvertinti SI kartu analizuojami viešojo sektoriaus sprendimai, kurie savo esme atspindi SI procesą ar instrumentus, pvz., viešųjų konsultacijų modelis, poveikiu grįsti viešieji pirkimai, Gov Tech Lab įkūrimas, ir pan.

Tenka pripažinti, kad SI sąvoka ir apibrėžimas kaip viešosios politikos dalis atsirado dėl poreikio planuoti ir įgyvendinti Europos Sąjungos paramos priemones.

Tiesiogiai SI, kaip terminas yra labai retai ir ribotai naudojamas teisės aktuose ir strateginio planavimo dokumentuose. Analizuojant strateginio planavimo dokumentus pasirinkta strateginio valdymo dokumentų hierarchija pradedant Valstybės pažangos strategija ir baigiant ministrų tvirtinamais veiksmų planais.

Šiuo metu galiojanti Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ yra patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu (2012-05-15, Nr. XI-2015). Strategiją įgyvendinantis dokumentas yra 2021–2030 metų nacionalinis pažangos planas, kuriame vėl gi nėra tiesiogiai įvardijamos SI. Analizuojant minėtame plane įvardintus horizontaliuosius darnaus vystymosi, inovatyvumo (kūrybingumo) ir lygių galimybių visiems principus, darytina išvada, kad tai atliepia SI turinį ir įpareigoja valstybės institucijas numatyti savo veiksmuose SI bei užtikrinti finansavimą, tačiau nėra išreikšta aiški politikos formuotojo valia. Šios strategijos tikslas – nustatyti šalies raidos kryptis, kurios būtų vienodai suprantamos ir priimtinos Lietuvos žmonėms, jų bendruomenėms, nevyriausybinėms ir verslo organizacijoms, valdžios institucijoms. Strategija nekelia tikslų ir uždavinių atskiriems šalies ūkio sektoriams, tačiau pabrėžia visuomenėje vyraujančių vertybių esminių pokyčių poreikį. Šių pokyčių dalyvis gali būti kiekvienas Lietuvos gyventojas, savo sprendimus grįsdamas pažangos vertybinėmis nuostatomis ir atitinkamai kurdamas savo gyvenimą.

Vertinant šią strategiją SI atžvilgiu galima daryti išvadą, kad dokumentu siekiama valstybę ir visuomenę paskatinti veikti taip, kad jų tikslai ir priemonės būtų socialiai orientuoti, visų pirma, į žmogų kaip paslaugos vartotoją ir paslaugos nuolatinį tobulinimą bei piliečių įtraukimą į valstybės sprendimų priėmimo procesus. Paskirais elementais strategija numato socialinio verslo skatinimą. Tad strategija pakloja pamatus visuomenei elgtis socialiai inovatyviai.

Minėtą strategiją įgyvendinantis dokumentas yra 2021–2030 metų nacionalinis pažangos planas (toliau – Planas). Plane nėra tiesiogiai įvardijamos SI, tačiau būtina pažymėti, kad yra įvardinti horizontalūs principai: 1) darnus vystymasis, 2) inovatyvumas (kūrybingumas) ir 3) lygios galimybės visiems. Šie trys principai savo turiniu atliepia SI turinį ir iš esmės parodo valstybės, šiuo atveju LRV, ketinimą socialiai jautriai ir inovatyviai plėtoti valstybės ekonomiką ir jos raidą ateinančią dešimtmetį. Horizontalieji principai taikomi įgyvendinant visus Plano strateginius tikslus ir pažangos uždavinius, į juos būtina atsižvelgti ir juos taikyti rengiant nacionalines plėtros programas, planuojant konkrečias priemones, vykdam valstybės institucijų veiklą ir atliekant Plano įgyvendinimo pažangos vertinimus. Siekiant sustiprinti horizontaliųjų principų taikymą sprendimų priėmimo procese, Vyriausybei teikiamus teisės aktų projektus rengėjai vertina darnaus vystymosi, inovatyvumo ir lygių galimybių poveikio vertinimo požiūriais, siekdami nustatyti jų galimą poveikį horizontaliųjų principų įgyvendinimui.

Darytina prielaida, kad Planas sudaro prielaidas vystyti SI kituose strateginio planavimo dokumentuose. Taip pat horizontalūs principai, numatyti Plane, iš esmės įpareigoja valstybės institucijas numatyti savo veiksmuose SI.

Kitas žingsnis strateginio valdymo dokumentų hierarchijoje yra plėtros programos. Plėtros programos – planavimo dokumentai, kuriuose, siekiant įgyvendinti Plane nustatytus pažangos uždavinius, nustatomos valstybės mastu įgyvendinamos pažangos priemonės, rezultato rodikliai, nurodomos preliminarios lėšos. Viena plėtros programa rengiama vienai valstybės veiklos sričiai.

Toliau pateikiamas atskirą valstybės veiklos sričių plėtros programų vertinimas.

3.2. SADM valdymo srities:

3.2.1. Pajamų nelygybės mažinimo plėtros programa.

Šia programa siekiama sumažinti pajamų nelygybę ir dėl jos kylantį skurdą, t. y. užtikrinti labiausiai skurstančioms visuomenės grupėms adekvačias disponuojamas pajamas ir mažinti disponuojamų pajamų atotrūkius visuomenėje. Įgyvendinant šiuos tikslus:

- 1) tobulinamos valstybinio socialinio draudimo ir piniginės socialinės paramos sistemos, siekiant užtikrinti socialinių išmokų adekvatumą, aprėptį, taiklumą, tarpusavio suderinamumą ir šių sistemų finansinį tvaramumą, kartu nepaneigiant asmenų paskatų dirbti;
- 2) siekiama didinti mokesčių sistemos progresyvumą ir gerinti mokestinės sistemos struktūrą;
- 3) tobulinamas politikos priemonių poveikio ex post ir ex ante vertinimas bei stebėseną, siekiant, kad būtų pasirenkamos efektyviausios ir veiksmingiausios socialinės ir mokesčių politikos įgyvendinimo priemonės.

Vertinant numatytas pažangos priemones, peršasi pirminė išvada, kad valstybė renkasi išbandytus kelius siekiant sumažinti pajamų nelygybę. Neabejotinai aptariamoms plėtros programos priemonės suteikti naudos visuomenei ir sudarys prielaidas efektyvesniems gebėjimams veikti.

Ši plėtros programa nevertintina kaip turinti tiesioginį poveikį SI vystymuisi.

3.2.2. Socialinės sutelkties plėtros programa.

Šia plėtros programa siekiama spręsti kompleksines problemas, dėl kurių asmenys, priklausantys socialiai jautrioms ar pažeidžiamoms socialinėms grupėms (asmenys, įskaitant vaikus, su negalia, senyvo amžiaus asmenys, mažiau galimybių turintis jaunimas, ar kitos socialiai pažeidžiamos asmenų grupės, pvz., benamiai, asmenys, grįžę iš įkalinimo įstaigų, ir pan.), patiria socialinę atskirtį, skurdą, smurtą, gali būti diskriminuojami ar stigmatizuojami, susiduria su įvairiais sunkumais įsidarbindami ar kreipdamiesi socialinės paramos ir kitos pagalbos. Įgyvendinant šiuos uždavinius, laikomasi individualizuoto požiūrio, siekiama, kad paslaugos būtų teikiamos kuo arčiau žmogaus ir kuo geriau atitiktų žmogaus poreikius, padėtų, galimybes.

Ši plėtros programa vertintina kaip turinti tiesioginį poveikį SI vystymuisi.

3.2.3. Įtraukios darbo rinkos plėtros programa.

Šia plėtros programa siekiama sukurti įtraukią ir tvaresnę darbo rinkos sistemą, skatinančią dirbančiųjų ir registruotų bedarbių ir asmenų, ieškančių darbo, užimtumą. Pažangos priemonės, kurios potencialiai gali būti įgyvendintos SI keliu:

- 1) Užtikrinti aktyvios darbo rinkos politikos priemonių finansavimą, veiksmingumą ir efektyvumą;
- 2) Efektyvinti Užimtumo tarnybos veiklos procesus ir funkcijas;
- 3) Didinti informavimą apie atsakingo verslo principus;
- 4) Skatinti socialinių partnerių įgalinimą dalyvauti socialiniame dialoge.

Ši plėtros programa vertintina kaip turinti tiesioginį poveikį SI vystymuisi.

3.2.4. Šeimos politikos stiprinimo plėtros programa.

Šios plėtros programos priemonės yra nukreiptos į tinkamas, skatinančias, palankias šeimai aplinkos kūrimą, kuri leistų tinkamai įgyvendinti šeimos funkcijas ir drauge aktyviau bei sėkmingiau leistų šeimos nariams derinti darbo ir šeiminius įsipareigojimus, stiprintų moterų ir vyrų lygias galimybes, skatintų gimstamumą, užtikrintų ir palaikytų šeimų bei vaikų emocinę gerovę, plėtotų kokybiškas visoms šeimoms, auginančioms vaikus, prieinamas bei individualius poreikius atitinkančias paslaugas. Pažangos priemonės, kurios potencialiai gali būti įgyvendintos SI keliu:

- 1) Gerinti socialinių paslaugų kokybę ir prieinamumą, didinti socialinės paramos veiksmingumą kriziniais atvejais šeimoje;
- 2) Užtikrinti stereotipais pagrįsto požiūrio į moterų ir vyrų vaidmenis šeimoje bei visuomenėje paplitimo mažėjimą.

Ši plėtros programa vertintina kaip turinti tiesioginį poveikį SI vystymuisi.

3.2.5. Tinkamos aplinkos asmenims, turintiems negalia, visose gyvenimo srityse plėtros programa.

Šios plėtros programos priemonėmis siekiama spręsti kompleksines aplinkos neprieinamumo problemas, dėl kurių asmenų su negalia dalyvavimas socialiniame, visuomeniniame, šeiminiame gyvenime apribotas, jie patiria skurdą, socialinę atskirtį, įvairių sunkumų įsidarbindami ar kreipdamiesi dėl reikalingų paslaugų, taip pat įsigydami prekes. Pažangos priemonės, kurios potencialiai gali būti įgyvendintos SI keliu:

- 1) Užtikrinti fizinės infrastruktūros prieinamumą asmenims su negalia;
- 2) Užtikrinti informacinės infrastruktūros ir informacijos pritaikymą asmenų su negalia poreikiams;
- 3) Skatinti paslaugų ir prekių pritaikymą asmenų su negalia poreikiams.

Ši plėtros programa vertintina kaip turinti tiesioginį poveikį SI vystymuisi.

3.3. ŠMSM valdymo srities:

3.3.1. Švietimo plėtros programa.

Programa skirta tokiems uždaviniams įgyvendinti:

- 1) Pagerinti ugdymosi rezultatus ir sumažinti jų atotrūkį;
- 2) Didinti švietimo įtrauktį ir prieinamumą, užtikrinti saugią aplinką kiekvienam asmeniui;
- 3) Pritaikyti švietimo sistemą sklandžiai reemigravusių Lietuvos piliečių, lietuvių kilmės asmenų ir atvykusių užsieniečių integracijai bei gerinti besimokančiųjų judumo sąlygas;
- 4) Gerinti atitiktį tarp švietimo sistemoje įgyjamų ir darbo rinkoje bei prisitaikyti kintančioje aplinkoje reikalingų kompetencijų;
- 5) Įdiegti efektyvią ir veiksmingą suaugusiųjų mokymosi visą gyvenimą sistemą, siekiant asmens gebėjimų ir kvalifikacijos darnos su asmens, darbo rinkos ir aplinkos poreikiais;
- 6) Sustiprinti pedagogo profesijos patrauklumą, sukurti veiksmingą jų rengimo ir kompetencijų tobulinimo sistemą.

Ši plėtros programa vertintina kaip turinti tiesioginį poveikį SI vystymuisi.

3.3.2. Mokslo plėtros programa.

Ši plėtros programa siekia įgyvendinti tokius uždavinius:

- 1) Stiprinti žmonių išteklius ir kompetencijas aukšto lygio mokslui ir mokslu grįstoms technologijoms kurti;
- 2) Kurti aukšto lygio mokslo žinias, didinančias šalies konkurencingumą;
- 3) Skatinti mokslui imlaus verslo kūrimąsi bei mokslo ir verslo bendradarbiavimą ir plėtoti verslumo kultūrą mokslo ir studijų institucijose;
- 4) Plėtoti mokslu grįstas studijas, geriau panaudojant laisvųjų mokslinių tyrimų potencialą, ir prisidėti prie Lietuvai ir pasauliui aktualių iššūkių sprendimo.

Ši plėtros programa vertintina kaip turinti tiesioginį poveikį SI vystymuisi.

3.3.3. Sporto plėtros programa.

Ši plėtros programa siekia įgyvendinti uždavinį – siekti gausinti aukščiausius Lietuvos sporto pasiekimus.

Nagrinėjant šios srities plėtros programas darytina išvada, kad ties kiekviena pažangos priemone galima išvystyti SI galimą pritaikymą.

3.4. Ekonomikos ir inovacijų ministerijos valdymo srities:

3.4.1. Valstybės skaitmeninimo plėtros programa.

Programos paskirtis – skatinti valstybės skaitmeninimą siekiant sudaryti galimybes viešajam sektoriui, verslo įmonėms ir akademinėi bendruomenei efektyviai ir saugiai kurti ir naudotis inovatyviais produktais ir paslaugomis, stiprinti pačių gyventojų gebėjimus visavertiškai pasinaudoti naujomis technologijomis, didinti supratimą apie būsimus technologinius pokyčius ir sudaryti sąlygas valstybei prie jų prisitaikyti.

Ši plėtros programa vertintina kaip turinti tiesioginį poveikį SI vystymuisi.

3.4.2. Ekonomikos transformacijos ir konkurencingumo plėtros programa.

Programa skirta įgyvendinti uždavinius: „Perorientuoti pramonę link klimatui neutralios ekonomikos“, „Skatinti pažangiųjų technologijų ir inovacijų kūrimą, diegimą ir sklaidą“, „Pritraukti tiesiogines užsienio ir vietines investicijas“, „Skatinti verslumą ir įmonių augimą“, „Gerinti aukštos ir vidutinės pridėtinės vertės ekonomikos sektorių žmogiškųjų išteklių poreikio tenkinimą“, „Didinti Lietuvos turizmo konkurencingumą“, (neįtrauktas uždavinys „Skatinti valstybės skaitmeninimą“, kuris bus įgyvendinamas per Ekonomikos ir inovacijų ministerijos Valstybės skaitmeninimo plėtros programą). Ši plėtros programa vertintina kaip turinti tiesioginį poveikį SI vystymuisi.

Apibendrinant aukščiau išdėstyta, darytina išvada, kad pažangos priemonės įgyvendinamos vykdamas pažangos veiklas, kurios gali būti investicinės, reguliacinės, komunikacinės, analitinės arba mišrios. Visos pažangos veiklos turi būti įgyvendinamos, nustatant įgyvendinimo terminus, vertinimo rodiklius, reikalingus išteklius ir už šių veiklų įgyvendinimą atsakingus subjektus. Todėl detalesnis vertinimas, ar šios plėtros programos įgyvendinimas atneš SI į Lietuvos gyvenimą, įmanomas tik patvirtinus pažangos veiklų rinkinius (atitinkamais ministrų įsakymais.).

3.5. 2021 m. spalį pradėtas rengti valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2050“ projektas

Rengiant projektą atlikta pirminė megatendencijų analizė. Joje analizuojamos 14 didžiųjų tendencijų, mėginant apžvelgti, kurios iš jų bus aktualiausios mūsų valstybės pažangai, kokios tikėtinos šių tendencijų pasekmės trumpalaikėje ir ilgalaikėje perspektyvoje, kokie galimi kylantys iššūkiai ir atsiveriančios galimybės Lietuvai. Ši ataskaita – vienas iš Valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2050“ rengimo pradinių dokumentų.

Šioje ataskaitoje pasisakoma apie SI:

„Toks ambicingas projektas, kaip Žalioji kursas, nėra įmanomas be mokslinių tyrimų ir inovacijų, randant naujus pagrįstus transformacijai reikalingus sprendimus, įtraukiant piliečius į socialines inovacijas. Europos Komisija skyrė 1 mlrd. eurų pagal Horizonto 2020 programą „Žaliojo kurso“ kvietimą, kurie bus nukreipti į inovatyvių sprendimų paiešką įvairiose srityse, pradedant švarios ir įperkamos energijos, klimatui neutralių ir socialiai inovatyvių miestų, pramonės, judumo, bioįvairovės atkūrimo ir ekosistemų paslaugų tematika ir baigiant piliečių įgalinimu. Diskusijų dalyviai pabrėžė, kad tokiu būdu atsiveria galimybės Lietuvai tapti išradėjams ir gamintojams, o ne tik naujų technologinių sprendimų importuotojams, galimybės plėtoti naujas veiklos sritis ir ekonomikos šakas.“

Iš esmės ataskaitoje yra nubrėžiamos pagrindinės gairės, kurių link judės Lietuva, tai link žaliajo kurso įtraukiant į SI pilietines iniciatyvas.

3.6. Veiklos lygmens planavimo dokumentų pavyzdžiai:

3.6.1. SADM ministro įsakymas „Dėl socialinės aprėpties didinimo 2020–2023 metų veiksmų plano patvirtinimo“ (2019 m. gruodžio 20 d. Nr. A1-791) (toliau – Veiksmų planas), kuriame pateikiamas vienas iš naudojamų SI apibrėžimų:

„2.4. socialinė inovacija – naujos idėjos (produktai, paslaugos, modeliai), kurios geriau tenkina socialinius poreikius, kuria naujus socialinius ryšius ir bendradarbiavimo formas;“

Taip pat, Veiksmų plano vienas iš uždavinių yra kurti ir išbandyti SI (18.5 papunktis).

3.6.2. Pastebėtina, kad Žemės ūkio ministerija naudoja šiek tiek kitokį SI apibrėžimą, kuris nustatytas žemės ūkio ministro įsakyme „Dėl socialinio verslo vykdymo pagal Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės gairių patvirtinimo“ (2017 m. lapkričio 9 d. Nr. 3D-720):

„5.4. Socialinė inovacija – naujų socialinių idėjų vystymas, veikiančių novatoriškų metodų ir praktikų iš kitų sektorių perkėlimas ir įgyvendinimas (produktai, paslaugos, mechanizmai), siekiant patenkinti socialinius poreikius, spręsti įsisenėjusias socialines bei aplinkosaugines problemas bei kurti naujus socialinius ryšius ir skatinti bendradarbiavimą.“

3.6.3. Kituose planavimo dokumentuose SI apibrėžimas nėra pateikiamas, bet pats terminas yra naudojamas, pvz., LRV nutarimo (2020 m. lapkričio 4 d. Nr. 1227) „Dėl Ateities ekonomikos DNR plano įgyvendinimo“ 59 punktas: Žmogiškasis kapitalas, Veiksmas: Socialinių inovacijų švietimo srityje plėtra (atsakinga Švietimo, mokslo ir sporto ministerija), kur nustatyta, kad rezultato rodikliai yra „bendrojo ugdymo mokyklų, kurių mokinių pasiekimai pagerėjo, dalis nuo bendrojo ugdymo mokyklų, kurios dalyvavo diegiant socialines inovacijas; įsitraukimo į institucinį ikimokyklinį ugdymą lygio savivaldybėse, kuriose buvo įdiegtos ir (ar) išvystytos socialinės inovacijos, padidėjimas.“ Paminėtini ir produkto rodikliai – „išvystytų ir (ar) įdiegtų socialinių inovacijų švietimo srityje produktų skaičius bei švietimo įstaigų, kuriose įdiegtos ir (ar) išvystytos socialinės inovacijos, skaičius“.

3.7. Lietuvos Respublikos technologijų ir inovacijų įstatymo (Nr. XIII-1414; TAR, 2018-07-13, Nr. 11954) (toliau – Technologijų ir inovacijų įstatymas) 1 straipsnio 1 dalis nustato, kad šio įstatymo paskirtį – “sudaryti palankias sąlygas Lietuvos Respublikoje kurti ir diegti inovacijas”. Šio įstatymo 2 straipsnio 7 dalis nustato, kad “inovatyvus produktas – inovacinės veiklos rezultatas, kuris įdiegtas į rinką, viešojo valdymo, socialinę, kultūros sritį tampa inovacija.” Šio įstatymo 7 straipsnio 1 dalis nustato, kad “siekiant valstybės socialinės ir technologinės pažangos, moksliniai tyrimai, eksperimentinė plėtra ir inovacinė veikla skatinami ugdant asmenų kūrybingumą ir verslumą, stiprinant mokslines, technologines, praktines ir verslo žinias ir užtikrinant efektyvų jų panaudojimą, siekiant kurti naujas idėjas, jas įgyvendinti ir diegti.” Šis įstatymas neapibrėžia SI ir nenustato institucijų, atsakingų už šią veiklos sritį, tačiau nurodo, kad inovacijų veikla yra skatinama vadovaujantis Lietuvos Respublikos strateginio valdymo įstatymu (Nr. XIII-3096; TAR, 2020-07-09, Nr. 15358). Vertinant pastarojo įstatymo nuostatas, pažymėtina, kad inovacijų politikos kryptys yra nustatomos Valstybės pažangos strategijoje, o “strateginiai tikslai, finansavimo ir (arba) investavimo prioritetai bei strateginių tikslų įgyvendinimo finansinės projekcijos” turi būti Nacionaliniame pažangos plane. Pastebėtina, kad reguliavime trūksta nuoseklumo ir aiškumo, aiškiai nustatant atsakingą už SI instituciją ar institucijas bei identifikuojant finansavimo šaltinius ir nurodant konkrečias lėšas, skiriamas ne tik SI kurti bei įgyvendinti, bet ir užtikrinti tvarų jų vykdymo procesą bei vėlesnę stebėseną.

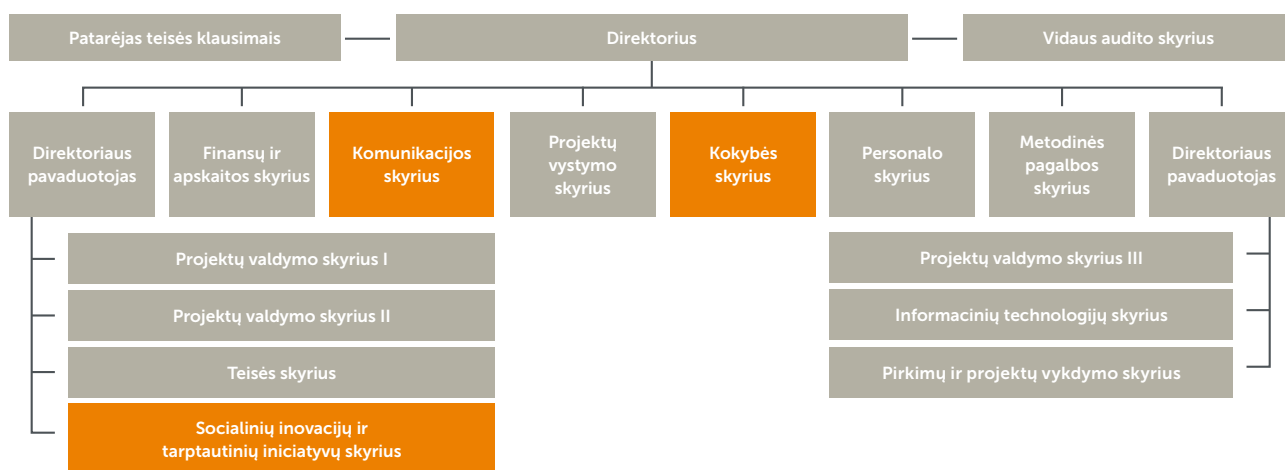
3.8. ESFA funkcijos SI srityje

Neabejotini, kad ESFA vaidina ženklų vaidmenį ne tik teisėkūros bet ir SI politikos įgyvendinimo procese. Pirmiausia, ESFA buvo atrinkta administruojančia institucija netiesioginiam Europos Sąjungos iniciatyvos val-

dymui 2021–2027 m. laikotarpiu (2021 m. liepos mėn. Europos Komisija paskelbė kvietimą atrinkti subjektui, kuriam būtų patikėtas netiesioginis ESF Socialinių inovacijų bei visos iniciatyvos valdymas). Antra, 2014–2020 m. Europos socialinio fondo ir Europos Sąjungos užimtumo ir socialinių inovacijų programos (EaSI) lėšomis atrinkti šeši konsorciumai, tame tarpe ir konsorciumas kuriame dalyvauja ESFA (projekto PEnCIL pagrindu), kurie įgyvendinę pasirengimo veiklas steigia nacionalinius socialinių inovacijų kompetencijos centrus ir skatina SI. Šia Europos Sąjungos iniciatyva siekiama kiekvienoje šalyje įsteigti kompetencijos centrą, kuriame daugiausia dėmesio būtų skiriama tam tikroms pagrindinėms funkcijoms, pvz., bendros strategijos ir veiksmų plano, skirto SI šalyje skatinti, kūrimui; įvairių suinteresuotų subjektų sujungimui, padedant jiems rasti sinergiją ir sutelkti savo ekspertines žinias bei plėtoti bendrą SI propagavimo veiklą; suinteresuotų subjektų gebėjimų stiprinimui atsižvelgiant į jų poreikius; pagalbai suinteresuotiesiems subjektams tinkamai pasinaudoti turimu ES finansavimu (ESF+ ir kitais ES fondais ir programomis); pagalbai SI srities suinteresuotiesiems subjektams užmegzti ryšius tarpvalstybiniu mastu, kad jie galėtų keistis informacija ir bendradarbiauti su savo kolegomis visoje ES15. Pažymėtina, kad nuo 2022 m. spalio 5 d. galioja ESFA struktūra, kur kompetencijų centras jau yra įvardintas kaip Socialinių inovacijų ir tarptautinių kompetencijų skyrius, kuris yra pavaldus vienam iš ESFA vadovo pavaduotojų, tad šios institucijos vaidmuo tiek padedant formuoti SI politiką, tiek ją įgyvendinant, jau yra įtvirtintas lokaliuose teisės aktuose.

ESFA įstatai, kurie reguliuoja šios agentūros veiklą, yra vienas iš SI inovacijas nacionaliniame lygmenyje apibrėžiančių dokumentų. Primintina, kad ESFA įstatai buvo patikslinti, nurodant ESFA veiklos sritis, kuri buvo papildyta, nurodant 8.2 punkte “ ES struktūrinių fondų tarpinės institucijos ir projekto vykdytojo, Europos fondo trečiųjų šalių piliečių integracijai, Europos pabėgėlių fondo, Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondo atleistiems darbuotojams (EGF), Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo, 2021–2027 metų materialinio nepritekliaus mažinimo programos Lietuvoje, Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo, Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programos, Europos socialinio fondo+ programos užimtumo ir socialinių inovacijų krypties teisės aktais pavestų vykdyti funkcijų atlikimas” veiklą. Įvertinus, tiek aukščiau minėtos programos tikslus, tiek aiškios politinės valios svarbą SI kontekste, bei jau atliktus įstatų pakeitimus, ekspertų nuomone, tokia funkcijos formuluotė neužtikrina SI politikos svarbos, todėl būtina tikslinti ESFA įstatus juos papildant nauja ir aiškia veiklos sritimi, susijusia su SI politikos įgyvendinimu, bet ne teisės aktų nustatytą funkcijų atlikimu.

Nuo 2022 m. spalio 5 d. galioja ESFA struktūra, kur kompetencijų centras yra įvardintas kaip Socialinių inovacijų ir tarptautinių kompetencijų skyrius, kuris yra pavaldus vienam iš ESFA vadovo pavaduotojų.

Pastebėtina, kad esama ESFA struktūra, atsakomybių ir funkcijų pasiskirstymas neužtikrina tinkamo dėmesio ir savarankiškumo įgyvendinant SI. Vertinant SI ateities svarbą, galimą viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimą, SI iniciatyvų skatinimo ir viešinimo svarbą, neabejotinai svarbus yra atskiro savarankiško padalinio – Socialinių inovacijų kompetencijų centro įsteigimas.

Įstaigos aiški paskirtis ir veiklos tikslai, turi atsispindėti ir įstaigos administracijos struktūroje.

15 <https://ec.europa.eu/european-social-fund-plus/lt/node/258?etras=lt>

3.9. Koordinuojančios SI politiką institucijos svarba.

Su SI susijusių žinių ir praktikos analizė yra svarbi ne tik skaitmeninimui, bet ir politikos sričių formavimui ir modernizavimui, todėl tai turėtų būti nuolat atliekama, o tam reikalinga nuolatinė SI politiką koordinuojanti institucija bei nuolatinė SI stebėseną. Viena didžiausių problemų, kodėl SI yra labiau siejamos su projektine veikla, socialiniu verslu, socialinės apsaugos sritimi, yra tai, kad nėra koordinuojančios institucijos, o ir šiuo metu tai atliekanti įstaiga – SADM, dengia tik dalį SI. Paminėtina, kad SI nėra socialinės paslaugos, ar pokyčiai socialinėje apsaugoje, tai daug plačiau, tai ir ekonomika, ir aplinkos apsauga, ir transportas, ir energetika, ir teisingumas ir kitos horizontaliosios politikos sritys. Todėl pirmiausiai, siūlytina turėti šias inovacijas koordinuojantį kolegialų organą, kuris būtų identifikuotas SI plėtros strategijoje. Toks organas galėtų būti Socialinių inovacijų taryba, kuriame veiktų tiek viešieji tiek privatūs asmenys, kuris užtikrintų tinkamą ir operatyvią reakciją per atsakingą instituciją į SI, bei sustiprintų ne tik dėmesį visoms naujovėms, bet padidintų šių inovacijų poveikį platesniam dalyvių ratui, taip pat ir vertintų visų iniciatyvų kaštus.

4. FOCUS GRUPĖS SUSITIKIMŲ REZULTATŲ APIBENDRINIMAS IR VERTINIMAS

Dėl tyrimo objekto naujumo ir žemo reglamentavimo lygmens buvo nuspręsta ekspertinį vertinimą papildyti focus grupių susitikimais, kurios buvo suburtos iš viešojo sektoriaus atstovų, specialistų ir išorinių suinteresuotų pusių pagal SI tipą ir sritį. Focus grupių dalyvių sąrašas pateiktas Priede Nr. 8.2. Tačiau dalis susitikimų vyko individualiai, dažniausiai nuotoliniu būdu, dėl įtemptos respondentų dienotvarkės.

Iš surinktų interviu darytinos išvados:

1. Dažna pirminė apklausoje dalyvaujančių reakcija į SI yra nežinojimas, kas tai per reiškinys. Tik pateikus sąvoką tapdavo lengviau diskutuoti šiuo klausimu.
2. SI sąvokoje pagal Europos socialinio fondo plus (ESF+) reglamentą (2021/1057) yra pakankamai SI požymių, surašyta logiškai ir teisingai, bet ji apima labai daug visokių visuomenėje galinčių atsirasti reiškinų. Tačiau dažnam respondentui SI apibrėžimas yra būtinas įtvirtinti teisiniame reguliavime.
3. Anot apklaustųjų viešojoje erdvėje netvyro suvokimas, kas yra SI. Viešoji erdvė nėra persisunkusi žinojimu apie SI, bet jų apraiškos realiame visuomeniniame gyvenime yra matomos.
4. Dauguma apklaustųjų nurodė, kad jei SI ir būtų įtvirtinta strateginiuose dokumentuose, kas neabejotinai pagelbėtų pačiai SI raidai, tai neužtikrintų SI funkcionavimo praktikoje.
5. Išsakyta nuomonė, kad valstybei kainuoja daug resursų bet kokią naują diegti ir pertvarkyti institucinę sąrangą pagal geidžiamą pokytį ir reformą. Tikrai būtų lengviau įsteigti nedidelę agentūrą arba įstaigą prie ministerijos, kuri vystytų SI. Dauguma patvirtina, kad atsakingos institucijos, agentūros ir net pareigybės priskyrimas SI laukui yra privaloma sąlyga.
6. Politikos formuotojų dėmesys SI, kompetentingos institucijos, atsakomybių ir funkcijų priskyrimas yra esminė SI vystymosi Lietuvoje sąlyga.
7. Viešojo ir privataus sektoriaus tarpusavio pasitikėjimo ir drąsos bendradarbiauti stoka, stabdo SI Lietuvoje.

5. SURINKTOS INFORMACIJOS ANALIZĖ, VERTINIMAS, APIBENDRINIMAS

Viešasis sektorius neatsiejamas nuo politinės valdžios ir jos keliamų tikslų, todėl tik aiškus politinės krypties, tikslų, atitinkamai valstybės veiklos sektoriui priskirtinų funkcijų bei jo veikimo ribų nustatymas gali padėti ieškant atsakymo į klausimą, kas Lietuvai būtų optimalu, tinkama ir efektyviausia diegiant SI. Politinės valios svarba yra vienas iš pagrindinių elementų įgyvendinant SI Lietuvoje.

Viešasis sektorius – tai instrumentas, finansuojamas valstybės piliečių (mokesčių mokėtojų) lėšomis, skirtas viešajam interesui realizuoti, tai reiškia kuriant viešąsias gėrybes teikti naudą visai visuomenei ir užtikrinti konkrečioje valstybėje gyvenančių žmonių gerovę. Pažymėtina, kad viešasis sektorius savo esme privalo veikti visuomenės labui ir ypač šiuo laikmečiu, kai krizės ištinka viena po kitos. Politikos formuotojai turėtų galvoti apie inovatyvius būdus savo srities viešojo sektoriaus veiklai gerinti, taip pat drąsiai naudoti esamus ir privačiame sektoriuje ar kitose šalyse naudojamus inovatyvius sprendimus.

Paminėtina, kad tyrimo metu buvo atkreiptas dėmesys, kad SADM NVO plėtros skyrius ėmėsi iniciatyvos koordinuoti socialinės ekonomikos plačiąja prasme ir SI tame tarpe planavimo ir paramos priemonių aprašymo funkciją, tačiau ataskaitos rengimo metu skyriaus atsakomybės ribos ir pajėgumai nebuvo tinkamai įvertinti dėl informacijos trūkumo. Planuojamas parengti Socialinės ekonomikos planas turėtų duoti atsakymus į šiame tyrime keliamus klausimus ir pasiūlyti SI politikos sustiprinimą.

Toliau pateikiama atrinktų iniciatyvų apžvalga ir suskirstymas pagal tipą. Trumpas iniciatyvų aprašymas.

5.1 Bendrakūrystė (co-creation)

Vienas iš bendrakūrystės pavyzdžių, kuris yra nagrinėjamas šitame tyrime, yra Atviros Vyriausybės iniciatyva. Iniciatyvos tikslas – padidinti informacijos apie LRV vykdomą veiklą ir visuomenės įtraukimo priemones prieinamumą, sustiprinti viešojo valdymo atvirumo didinimui reikalingas kompetencijas. Inicatyva buvo įtraukta į ES finansuojamo projekto rėmus. Jo įgyvendinimo metu buvo siekiama suformuoti nuoseklią ir bendrą viešųjų konsultacijų praktiką viešojo valdymo institucijose, didinti visuomenės dalyvavimo viešajame valdyme veiksmingumą ir efektyvumą pagal skaidrumo, dalyvavimo ir atskaitomybės principus, per šias veiklas:

- 1) Parengti visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimą ir atviro valdymo plėtros metodines priemones.
- 2) Stiprinti kompetencijas, reikalingas viešosioms konsultacijoms vykdyti ir viešojo valdymo atvirumui didinti.
- 3) Sukurti atvirumo iniciatyvų sklaidos priemones.

Atviros Vyriausybės iniciatyva buvo siekiama šių rezultatų:

- 1) Valstybės ir savivaldybių institucijos bei įstaigos įgija trūkstamas metodines, organizacines, komunikacines ir kitas kompetencijas, reikalingas efektyviam konsultavimosi su visuomene procesui užtikrinti;
- 2) Valstybės ir savivaldybių institucijos bei įstaigos susipažįsta su atviros valdžios (angl. *Open Government*) principais ir aktyviau įgyvendina atviro valdymo stiprinimo iniciatyvas;
- 3) Visuomenė aktyviau ir efektyviau dalyvauja viešojo valdymo procesuose;
- 4) Visuomenė dalyvauja viešojo valdymo procesuose, sukurtas stebėsenos ir vertinimo mechanizmas;
- 5) Padidėja informacijos apie LRV veiklą prieinamumas ir skaidrumas.

Pasiekti rezultatai projekto metu: nuo 2016 m. iki 2021 metų suorganizuotos 23 atviros diskusijos, apmokyta 300 viešojo sektoriaus atstovų įgyvendinti atvirumo iniciatyvas, sukurtos metodinės priemonės konsultuotis su visuomene, remiantis jomis surengta 130 viešųjų konsultacijų, sukurti vieningi komunikacijos įrankiai.

5.2 Bendradarbiavimas su pilietine visuomene

Bendradarbiavimas su pilietine visuomene padidina priimamų sprendimų kokybę ir priimtinumą visuomenėje. Vienas iš efektyvių bendradarbiavimo pavyzdžių, kuris yra nagrinėjamas mūsų tyrime, yra Viešųjų konsultacijų metodas. Viešosios konsultacijos – įvairiais būdais (metodais) valstybės institucijų ir įstaigų vykdomi veiksmai, kuriais siekiama surinkti visuomenės ar tikslinių grupių nuomones, pasiūlymus rengiamam, įgyvendinamam ar vertinamam teisės aktui arba kito tipo sprendimui.

2017 m. atlikta Lietuvos ir užsienio šalių konsultacijų vykdymo praktikos analizė parodė, jog konsultacijas šalies įstaigos taiko vangiai arba metodiškai netaisyklingai. Dažnai nenustatomas aiškus konsultacijos tikslas, visuomenei nesuteikiamas grįžtamasis ryšys, vykdomos konsultacijos nėra vertinamos.

LRV portalo (epilietis.lrv.lt) buvo sukurta „Mano vyriausybė“ dalis, kurioje visuomenė gali susipažinti su dalyvavimo sprendimų priėmimo galimybėmis ir priimtais sprendimais, dalyvauti įstaigų vykdomose konsultacijose. 2018 m. LRV kanceliarija parengė konsultacijų metodiką. Nuo to laiko viešųjų konsultacijų taikymas išplito ir yra dažnai naudojamas. Konsultacijų objektu dažniausiai tampa naujai priimamas ar keičiamas įstatymas, poįstatyminis ar vidaus administravimo teisės aktas bei kitas valstybės institucijų ir įstaigų priimamas sprendimas, turintis įtakos visuomenei ar atskiroms jos grupėms.

5.3 Socialinis verslas ir socialinės inovacijos

SADM kartu su ESFA parengė ir paskelbė tęstinį ESF paramos teikimo mechanizmą – Alternatyvių investicijų detektorius (AID). Projekto tikslas – plėtojant socialinės integracijos paslaugas didinti socialiai pažeidžiamų, socialinę riziką ir atskirtį patiriančių asmenų galimybes aktyviai dalyvauti darbo rinkoje ir bendruomenėje. Projektinių idėjų finansavimui buvo numatyta iki 2 600 000,00 Eur, paraiškų teikimo laikotarpis nuo 2020 m. iki 2022 m. arba iki kol baigsis kvietimui skirtos finansavimo lėšos.

Šita paramos priemonė skiriasi nuo tipinių ESF priemonių tuo, kad pareiškėjai kviečiami teikti ne galutines paraiškas paramai gauti bet projektų koncepcijas ir jas tobulinti atrankos proceso metu tam, kad įtraukus ESFA ekspertus, būtų parengiami kokybiški, aktualūs ir didelį socialinio poveikio potencialą turintys projektiniai pasiūlymai.

5.4 Viešoji ir privati partnerystė inovacijų srityje

Viešoji ir privati partnerystė suteikia galimybę viešosioms iniciatyvoms pasitelkti privatų partnerį, arba pasinaudoti privataus sektoriaus valdymo įgūdžiais ir finansais, arba leidžia viešąsias paslaugas parduoti privataus sektoriaus partneriams, kurie gali geriau išnaudoti viešųjų išteklių komercinį potencialą. Viešasis sektorius nedrąsiai imasi partnerystės su privačiuoju sektoriumi ypač SI srityje. Pasitaiko išimčių, kai viešasis sektorius pasitiki privačiu partneriu ir imasi įgyvendinti visuomenei naudingas iniciatyvas. Pavyzdžiui, 2015 metais Vilniaus miesto savivaldybė kartu su privačiu investuotoju parengė Vilnius Tech Park įkūrimo buvusios Šv. Roko slaugos ligoninės pastatuose Antakalnyje modelį remiantis viešos ir privačios partnerystės principais. Ligoninės pastatai 25 metų laikotarpiui buvo išnuomoti už simbolinę kainą bendrai savivaldybės ir privačių investuotojų viešajai įstaigai mainais už įsipareigojimą renovuoti pastatus (investicijų vertė ~ 10 mln. EUR) ir sukurti jaunus technologinius verslus – startuolius auginančią ir palaikančią ekosistemą Vilniaus mieste. 2016 metais Vilnius Tech Park pradėjo savo veiklą, renovuotose erdvėse (8500 kv.m. plotas) buvo įrengta 700 darbo vietų bei konferencijų erdvė ir mokymų salės.

5.5 Viešojo sektoriaus atliekamas vaidmuo socialinių inovacijų procese

5.5.1. paslaugų teikėjas, pilnai atsakingas už visą procesą nuo jų sukūrimo iki pateikimo pvz., Kurk Lietuvai.

„Kurk Lietuvai“ trunka 12 mėnesių ir susideda iš dviejų šešių mėnesių projektų, vykdomų skirtingose nacionalinio ar regioninio lygmens viešojo sektoriaus institucijose porose ar trijulėse. Priklausomai nuo savo interesų

ir įgūdžių, dalyviai ir dalyvės gali vykdyti proveržį skatinančius projektus švietimo, ekonomikos, inovacijų, saugumo, aplinkosaugos, socialinės politikos ar kitose srityse. Programos metu dalyviams ir dalyvėms, turintiems tarptautinės patirties, suteikiama galimybė užsienyje įgytas žinias ar inovatyvias idėjas pritaikyti gerinant Lietuvos viešąjį sektorių. „Kurk Lietuvai“ programa veikia nuo 2012 metų ir ją koordinuoja „Investuok Lietuvoje“ agentūra pavaldi Ekonomikos ir inovacijų ministerijai

5.5.2. paslaugos atsiradimo iniciatorius ir skatintojas, paliekantis NVO sektoriui ir verslui sukurti ir pateikti pasirinktą paslaugą, pvz. Atviri duomenys (Atviros Vyriausybės grupė).

5.5.3. dalinis paslaugos teikėjas, papildantis NVO, kuri teikia paslaugas savarankiškai, bet papildo viešąsias paslaugas, pvz. Renkuosi mokyti programa.

Programa „Renkuosi mokyti!“ buria švietimo bendruomenę – programos dalyvius ir alumnus, mokytojus, mokyklas – ir siekia į Lietuvos švietimą atnešti pozityvius pokyčius.

Siekdama pokyčių, programa pritraukia motyvuotus, į pagalbą kitam orientuotus dalyvius, kurie mokyklose dirba dvejus metus. Baigus programą, apie 75 proc. dalyvių lieka švietimo lauke ir tęsia darbą, kaip mokytojai, mokyklų vadovai, akademinės bendruomenės ar švietimo politikos nariai. Prie pokyčių prisideda ir šalies mokyklos – kartu su programos dalyviais jos įgyvendina pokyčio projektus. Taip suburiama bendruomenė, kuri padeda užtikrinti siekiamų pokyčių tvarumą. Programa inicijuoja VŠĮ „Mokyklų tobulinimo centras“. Pokyčius padeda kurti pagrindinis programos partneris „Vilniaus prekybos“ paramos fondas „Dabar“.

ŠMSM 2021 lapkričio mėn. priėmė sprendimą išplėsti galimybes neturintiems pedagoginio išsilavinimo profesionalams tapti mokytojais iš dalies atkartojant „Renkuosi mokyti“ iniciatyvos principus.

5.6. NVO ir privataus sektoriaus katalizatorius (įtraukėjas) į naujų inovatyvių paslaugų kūrimo ir teikimo procesą, pvz., Gov Tech Lab, Lietuva 2030 ir 2050 kūrimo procesas

Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūros (toliau – MITA (nuo 2022 m. gruodžio 1 d. reorganizuota prijungimo prie Lietuvos mokslo tarybos būdu) padalinys – GovTech laboratorija – komanda viešajame sektoriuje, skatinanti inovatyvių sprendimų kūrimą bei pritaikymą valstybėje. GovTech laboratorija padeda viešojo sektoriaus institucijoms identifikuoti iššūkius, su kuriais jos susiduria ir išsiaiškinti, kaip šie iššūkiai galėtų būti sprendžiami pasitelkiant naujausias technologijas, įtraukia startuolius bei smulkų ir vidutinį verslą į inovatyvių sprendimų kūrimą ir akceleruoja komandas #GovTech ir #TechForGood srityse. GovTech laboratorijos veikla prasidėjo 2019 m. pradžioje programos „Kurk Lietuvai“ rėmuose, bendradarbiaujant su Ekonomikos ir inovacijų ministerija, o 2019 m. pabaigoje GovTech laboratorija oficialiai startavo MITA. GovTech laboratorija apdovanojama 2019 m. Europos Politikos inovacijų apdovanojimuose, o 2020 m. pelnė geriausią Lietuvos viešojo sektoriaus projekto apdovanojimą, įsteigtą Projektų valdymo instituto (*Project Management Institute*, PMI). 2021 m. GovTech Laboratorija padėjo viešojo sektoriaus institucijoms pasirengti ir paskelbti viešuosius pirkimus inovatyviems sprendimams sukurti. Po paraiškų atrankos finansavimas prototipo sukūrimui buvo suteiktas 47-iems inovatyviems GovTech projektams (skiriant apie 50000 EUR vienam pirkimui). Tam, kad šie projektai taptų realiais GovTech sprendimais, būtinas inovacijų kūrėjų įsitraukimas.

Kita iniciatyva, tai EdTech – greitai besivystanti inovacijų švietimo sektoriuje ekosistema, kurioje startuoliai, smulkus ir vidutinis verslas (SVV) kuria inovatyvius, dažniausiai naujausiomis technologijomis grįstus sprendimus švietimo sektoriaus iššūkiams spręsti. Ši švietimo sektoriaus skaitmeninės transformacijos iniciatyva įgalina diegti naujausias edukacines technologijas, įgyvendinant paskatų ir palaikymo sistemą skaitmeninėms švietimo inovacijoms kurti ir išbandyti. EdTech didina švietimo paslaugų kokybę, taip sukuriant daugiau gerovės visuomenei. Prognozuojama, kad pasaulinė EdTech rinka per artimiausius penkerius metus pasieks 400 milijardų JAV dolerių, kasmet augdama po 16 proc. (Halon IQ, 2020). Europos Komisija (EK) jau yra parengusi Skaitmeninio švietimo veiksmų planą (2021–2027 m.), kuriame yra išdėstyta EK vizija skaitmenizuoti švietimą Europoje.

COVID-19 pandemija netikėtai ir nepasiruošus paskatino mus išbandyti nuotolinius susirinkimus, o moks-

leivius ir studentus – nuotolinį mokymą. EdTech klasterio įkūrimas 2020 metais Lietuvoje, ne tik subūrė po viena vėliava skirtingas organizacijas ir institucijas, bet ir išklėdė EdTech, kaip vieną iš socialinių inovacijų, į viešojo sektoriaus veiklos lauką. EdTech kuria teigiamą pokytį Lietuvos švietimo sistemoje. Kadangi 2020 m. pasauliniame inovacijų indekse Lietuva užėmė 38 vietą tarp 129 pasaulio valstybių ir tai atitinka 25 vietą tarp 28 ES narių (STRATA, 2021), parama skaitmeninių ir technologinių inovacijų kūrimui, testavimui ir taikymui švietimo įstaigose, ekspertų nuomone, paskatintų inovacijų kultūros formavimasi, skirtingų suinteresuotų šalių bendradarbiavimą bei stiprintų Lietuvos inovacijų ekosistemos konkurencingumą. Tokiu būdu, sprenddami Lietuvos švietimo sektoriaus problemas, būtų taip pat rasti sprendimai, kuriuos vėliau galėtume eksportuoti ir sėkmingai kurti Lietuvos, kaip EdTech šalies, įvaizdį bei pakartoti FinTech sėkmę.

Apibendrinant, galima teigti, kad vykdant tyrimą analizuojami viešojo sektoriaus procesai, kurie savo esme yra SI arba sudaro prielaidas atsirasti SI. Pavyzdžiui viešųjų konsultacijų procesas yra tipinis viešojo sektoriaus inovacijos metodas naudojamas įtraukti išorinius partnerius, verslo bei NVO atstovus ir piliečius į sprendimų priėmimą aktualiais klausimais. Pavyzdžiui, 2021 metų lapkričio mėnesį ŠMSM, siekdama pritraukti naujus mokytojus, paskelbė, kad yra lengvinami reikalavimai pedagogams neturintiems pedagoginio išsilavinimo. Toks sprendimas laikytinas socialine inovacija ir lig šiol buvo pilotuojamas kaip nevyriausybinė iniciatyva – „Renkuosi mokyti“, tačiau savo esme nebuvo įvardintas kaip SI.

6. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Dėmesys SI Lietuvoje didėja, ypač po Covid-19 pandemijos, kuri parodė, kad iškilusioms socialinėms problemoms ypač sveikatos, švietimo, visuomenės senėjimo, spręsti galima pasitelkti SI. Drąsos priimti SI bei jas efektyviai pritaikyti vis dar stokojama ne tik viešajame, bet ir privačiame sektoriuose. Pastebėtina, kad SI nėra pripažįstamos taip kaip kitos technologinės inovacijos, nes sritys, kuriose dažniausiai ir sėkmingiausiai pritaikomos SI yra pedagogika, ekonomika, teisė, socialinės paslaugos, aplinkosauga, švietimas, užimtumas, kultūra, sveikata ir darni plėtra. Visgi, tai nereiškia, jog kitos pramonės bei mokslo sritys – logistika, finansų valdymas, politika, gamyba ir pan. – yra visiškai atibojamos nuo SI bei jų teikiamos naudos. Priešingai, minėtose srityse SI taip pat yra įgyvendinamos, tačiau jas dažnai nustelbia novatoriški technologijų sprendimai, kurių naudą pamatuoti yra keliskart patogiau ir paprasčiau. Siekiant sėkmingos SI plėtros ir rezultatyvumo, būtina nustatyti aiškius principus, kuriais vadovaujantis SI bus vertinamos. Vertinant SI siūlome vadovautis *pripažinimo*, reiškiančiu, kad SI kūrėjai svarbūs tiek ekonomikai, tiek visuomenės gerovei, *pagrįstumo* – sprendimai yra pagrįsti duomenimis, tyrimais, gerąja patirtimi, *efektyvumo* – sprendimai priimami prisiimant protingą riziką, *bendradarbiavimo* – LRV ir kitos kompetentingos institucijos skatinamos SI plėtrą, bendradarbiauja ir kuria kartu su tais, kurie teikia idėjas ir su tais, kuriems SI sprendimas skirtas, principais.

Tyrimo metu nustatyta, kad pirmiausiai, trūksta sklaidos ir informacijos apie SI, kad kiekvienas asmuo galėtų susižinoti apie SI ir/ar jų pritaikymą, o taip pat įsivertintų ir savo gebėjimus kurti inovatyvius sprendimus. Antra, ne tik informacijos, bet ir tvaraus finansavimo trūkumas neužtikrina galimybių asmenims ir organizacijoms kurti, išbandyti, priimti ir plėtoti naujoviškus sprendimus. Lietuvos praktika, kuri buvo minėta aukščiau tyrime, parodė, kad sukurtiems sprendimams įgyvendinti nėra sudaroma palanki finansinė aplinka, dėl ko sukurtos prekės, produktai ar procesai nepatenka į rinką, arba sunkiai randa savo vartotojus. Trečia, politinio dėmesio bei SI skatinančios politikos ir reguliavimo aplinkos stoka, dalijimosi gerąja patirtimi nebuvimas, lemia tai, kad nesinaudojama pažangiais ir paveikiais instrumentais.

Apibendrinus tyrimo metu gautus duomenis bei atliktą analizę, darytina išvada, kad SI plėtrą užtikrintų:

1. Ilgalaikiai planai ir politinė valia bei veiksmai SI srityje įtvirtinant socialines inovacijas teisės aktuose.

Tai yra viena esminių rekomendacijų siekiant SI žinomumo, prieinamumo ir plėtros. SI politika neturėtų būti fragmentuota ir finansuojama vien projektinių lėšų pagalba, o turėtų būti aiškiai sureguliuota. Analizuojant strateginius dokumentus ir teisės aktus, pažymėtina, kad teisiniame reguliavime trūksta nuoseklumo ir aiškumo, nustatant atsakingą už SI instituciją ar institucijas bei identifikuojant finansavimo šaltinius ir nurodant konkrečias lėšas, skiriamas ne tik SI kurti bei įgyvendinti, bet ir užtikrinti tvarų jų kūrimo ir įgyvendinimo procesą bei vėlesnę SI stebėseną ir atsakingų už SI institucijų veiklą. Technologijų ir inovacijų įstatymas, kuriame įtvirtintas inovacinės pažangos poreikis neapibrėžia SI ir jų reikšmingumo. Esant tokiam teisiniame neapibrėžtumui kyla grėsmė, kad SI gali būti suteiktas per mažas dėmesys, kas gali stabdyti tolesnę jų pažangą ir plėtrą, todėl siūlytina tikslinti **Technologijų ir inovacijų įstatymą**:

- i) papildant 6 straipsnį 3 dalimi, kuri nustatytų, kad inovacijų srityje vykdoma socialinių inovacijų veikla apima naujas idėjas (produktus, paslaugas, procesus ir modelius), kurios vienu metu padeda spręsti visuomenėje kylančius iššūkius, tenkina socialinius poreikius ir kuria naujus socialinius santykius tarp susijusių grupių;
- ii) papildant 14 straipsnį 1-1 dalimi, kuri nustato, kad socialinių inovacijų politiką įgyvendina Europos socialinio fondo agentūra, kuri yra atsakinga už centralizuotą pagalbą socialinių inovacijų srityje veikiančioms institucijoms Lietuvoje, tinklaveiką bei patirties mainus tarptautiniu mastu. Europos socialinio fondo agentūros funkcijas socialinių inovacijų srityje siūloma tvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliotai institucijai.

2. Viena koordinuojanti valstybės institucija, padedanti formuoti SI politiką ir ją įgyvendinti bei nuolatinei daugumai sektorių apimanti Socialinių inovacijų taryba, kuri galėtų patarti Vyriausybei.

SI nėra socialinės paslaugos, ar pokyčiai socialinėje apsaugoje, tai daug plačiau, tai ir ekonomika, ir aplinkos apsauga, ir transportas, ir energetika, ir teisingumas ir kitos horizontaliosios politikos sritys. Todėl pirmiau-

siai, siūlytina turėti šias inovacijas koordinuojantį organą ir tai aiškiai nustatyti teisės aktuose, neapsiribojant SI plėtros strategija. Socialinių inovacijų tarybos idėja yra grįsta valstybės ir savivaldybių, privataus sektoriaus, NVO, mokslo atstovų apjungimu į vieną instituciją, kuri teiktų rekomendacijas politikos formuotojams dėl socialinių inovacijų politikos. Įvertinus situaciją Lietuvoje bei tyrimo metu atliktą analizę, siūlytume svarstyti įsteigti Socialinių inovacijų tarybą, kuri patartų LRV formuojant SI politiką ir horizontaliai apimtų visas sritis, įskaitant ir įvairių ministerijų veiklas. Ši taryba ne tik padėtų formuoti politiką SI srityje, bet padėtų ją įgyvendinti ir glaudžiai dirbtų su ESFA.

SI ekosistemos tyrimo metu buvo įvardinta, jog nors Lietuvoje jau daugiau nei dešimtmetį vystoma socialinių inovacijų veikla, vis dar trūksta dėmesio šiai sričiai tiek valstybės, tiek pačių organizacijų, vystančių SI lygiu. Tyrimo metu buvo išskirtos šios pagrindinės problemos: trūksta vieningos SI sampratos – vis dar nėra aiškiai apibrėžtos ir įtvirtintos SI sąvokos teisės aktuose; trūksta aiškios SI plėtros strategijos – ši sritis aptariama tik fragmentiškai skirtinguose teisės aktuose; nėra už SI atsakingos institucijos; nėra sukurtos SI diegimo ir sklaidos metodikos bei mokymų programų; menkas įstaigų, įgyvendinančių SI, bendradarbiavimas, nėra vieningos sukurtų produktų/praktikų/metodų/paslaugų ir kt. duomenų bazės; menka ir nekoordinuojama SI gerosios praktikos sklaida. Tyrimo metu pažymėta, kad nevyriausybinių organizacijų, veikiančių SI srityje, veikia konkurencijos sąlygomis, dėl to nėra sinergijos tarp jų įgyvendinamų projektų, taip pat trūksta nevyriausybinių sektoriaus ir socialinių verslų gebėjimų veikti socialinių inovacijų srityje.

Primintina, kad ESFA kartu su partneriais, Europos socialinio fondo (toliau – ESF) vadovaujančiomis institucijomis iš Belgijos, Čekijos ir Suomijos, įgyvendina Europos Komisijos finansuojamą projektą „PEnCIL“ (angl. „Pan European Social Innovation Lab“) (toliau – Projektas), kurio trukmė 24 mėn. (2021.05.01–2023.04.31), vertė 216 865,10 Eur. Šio Projekto rezultatas – Socialinių inovacijų kompetencijų centro, oficialiai patvirtinto atsakingos Lietuvos Respublikos ESF vadovaujančios institucijos, įsteigimas ir jo veiklos plėtojimas.

ESF vadovaujančios institucijos – Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, 2020 m. spalio 22 d. raštu Nr. (24.37)-6K-2005965 patikėta ESFA įkurti nacionalinį socialinių inovacijų kompetencijų centrą, kurio veikla apimtų tiek centralizuotą pagalbą šioje srityje veikiančioms institucijoms Lietuvoje, tiek tinklaveiką ir patirties mainus ES mastu. 2021 m. pabaigoje Europos socialinio fondo agentūra sulaukė reikšmingo pripažinimo – Europos Komisijos buvo pasirinkta tapti ESF Socialinių inovacijų+ iniciatyvos administruojančia institucija (angl. *entrusted entity*). ESFA patikėta įgyvendinti šią iniciatyvą dvejais būdais – organizuojant ES lygmens kvietimus tarptautinio bendradarbiavimo ir SI įgyvendinimo srityje, bei steigiant ir koordinuojant Europos socialinių inovacijų kompetencijos centro, vienijančio ES šalių narių nacionalinius socialinių inovacijų kompetencijų centrus 24 ES šalyse, veiklą.

Įvertinus, kad ESFA kartu su partneriais yra įsipareigojusi įsteigti kompetencijų centrą, bei tai, kad Finansų ministerija patikėjo ESFA tokį centrą įkurti, siūlytina viešosios įstaigos. ESFA dalininkams priimti sprendimą dėl įstatų tikslinimo, aiškiai papildant nauja veiklos ESFA sritimi, susijusia su SI politikos įgyvendinimu, bet ne teisės aktų nustatytų funkcijų atlikimu (kaip yra dabar ESFA įstatų 8.2 punkte nurodyta), bei patikslinti atsakomybes, susijusias su kompetencijų centro veiklų įgyvendinimu. Centras turėtų imtis lyderystės inicijuojant SI plėtrą ir naujų iniciatyvų įgyvendinimą, rengtų mokymų programas, inicijuotų ir organizuotų mokymus SI diegimo bei sklaidos temomis, stiprintų nevyriausybinių sektoriaus ir verslo gebėjimus veikti šioje srityje, sukurtų nacionalinį SI srityje veikiančių įstaigų tinklą, viešintų gerąsias SI praktikas, ir tuo pačiu būtų tarpininku tarp valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų ir kitų rinkos veikėjų.

Vadovaujantis Viešųjų įstaigų įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 1 punktu, visuotinis dalininkų susirinkimas tvirtina viešosios įstaigos įstatus. Šio straipsnio 1 dalies 16 punktą nustato, kad sprendžia kitus šiame įstatyme ir viešosios įstaigos įstatuose visuotinio dalininkų susirinkimo kompetencijai priskirtus klausimus. ESFA įstatų, patvirtintų 2021 m. lapkričio 16 d. visuotinio dalininkų susirinkimo sprendimu (protokolo Nr. VDS 2021-00009), 2 punktą nustato, kad įstaigos dalininkų funkcijas atlieka SADM ir ŠMSM. Nuosekliai formuojant SI politiką bei įvertinus jau atliktus veiksmus, t. y. faktą, kad nuo 2022 m. spalio 5 d. galioja ESFA struktūra, kur yra įsteigtas Socialinių inovacijų ir tarptautinių kompetencijų skyrius, bei yra pakeisti ESFA įstatatai, siūlome daugiau dėmesio skirti būtent šioms ESFA funkcijoms įgyvendinti (pvz., bendros strategijos ir veiksmų plano, skirto SI šalyje skatinti, kūrimui; įvairių suinteresuotų subjektų sujungimui, padedant jiems rasti sinergiją ir sutelkti savo ekspertines žinias bei plėtoti bendrą propagavimo veiklą; suinteresuotų subjektų gebėjimų sti-

prinimui atsižvelgiant į jų poreikius; pagalbai suinteresuotiesiems subjektams tinkamai pasinaudoti turimu ES finansavimu (ESF+ ir kitais ES fondais ir programomis); pagalbai SI srities suinteresuotiesiems subjektams užmegzti ryšius tarpvalstybiniu mastu, kad jie galėtų keistis informacija ir bendradarbiauti su savo kolegomis visoje ES (<https://ec.europa.eu/european-social-fund-plus/lt/node/258?ettrans=lt>.)

Atsižvelgiant į tai, kas aukščiau išdėstyta, siūlytina SADM ir ŠMSM imtis iniciatyvos patikslinti ESFA dokumentus bei užtikrinti, kad prisiimti jų ir įstaigos įsipareigojimai būtų įgyvendinti. Įstatuose siūlytina nustatyti, kad naujasis kompetencijų centras remis inovatyvius projektus ir valdžios institucijas, veiksiančias pagal ESF+ prioritetus, teiks informaciją ir konsultacijas besidomintiems Socialinių inovacijų (toliau – SI) plėtros galimybėmis, rengs gaires ir organizuos mokymus skirtingoms tikslinėms grupėms, taip pat stiprins šioje srityje veikiančių suinteresuotų šalių tarptautinį bendradarbiavimą. Pagrindinės šio centro veiklos būtų;

1. **Ekosistemos stebėseną**, teikiant ataskaitas kas ketvirtį ir kasmet. Nuolat atnaujinamas SI veikimo paveikslas. Stebimi objektai – akademija, NVO, valstybės ir savivaldybės institucijos, verslas.
 2. **Rekomendacijos politikai formuoti ir įgyvendinti**. Atliekant stebėsenos veiklą, bus teikiamos rekomendacijos galimiems viešosios politikos sprendimams (Vyriausybė, ministerijos, savivaldybės).
 3. **Tinklaveika**. Burti SI srityje veikiančius subjektus – akademiją, NVO, valstybės ir savivaldybės institucijas, verslą Lietuvoje. Užtikrinti informacijos sklaidą.
 4. **Kompetencijų ugdymas**. Mokymų programų rengimas, mokymų organizavimas SI srityje.
 5. **Gerosios praktikos sklaida**. Sėkmingų projektų sklaidos ir adaptavimo praktikos (anl. scalling).
 6. **Tarpininkavimas**. Tapti tarpininku tarp viešojo sektoriaus ir SI kūrėjų ir plėtotojų.
 7. **Metodologinė pagalba**. Dalyvauti projektų validavimo procese. Socialinių inovacijų kompetencijų centras galėtų konsultuoti nacionalinį validuotoją, kad projektai atitiktų Europinį standartą.
 8. **ES finansuojamų projektų socialinių inovacijų tema vykdymas**. Tapti projektų pagal IVP 6 prioritetą „Inovatyvūs sprendimai“ vykdytoju Lietuvoje.
3. **Tvarus finansavimas** padėtų užtikrinti ilgalaikes investicijas SI srityse bei sustiprinti SI sklaidą, diegimą, valstybės tarnautojų gebėjimus ir kompetencijas. Dabar pakankami gebėjimai ir potencialas matomi SADM, taip pat jos pavaldžiose įstaigose (pvz., ESFA), tačiau trūksta SI finansavimo mechanizmą nustatančio reguliavimo. Kadangi kompetencijos centras yra atsakingas už inovatyvių projektų rėmimą bei informacijos ir konsultacijų besidomintiems SI plėtros galimybėmis viešinimą, mokymų skirtingoms tikslinėms grupėms organizavimą, bei SI srityje veikiančių suinteresuotų šalių tarptautinį bendradarbiavimą, siūlytina papildyti **Technologijų ir inovacijų įstatymo** 14 straipsnį 6 dalimi, nustatant, kad Europos socialinio fondo agentūros veikla atliekant šiame ir kituose teisės aktuose jai nustatytas funkcijas finansuojama iš valstybės biudžeto ir (ar) kitų lėšų.

Siekiant padrąsinti organizacijas ir asmenis mokytis dirbant, palaikyti idėjas suteikiant idėjų generatoriams lankstumo prisitaikyti ir galimybes pasiekti rezultatų, būtina užtikrinti šių eksperimentinių idėjų finansavimą. Valstybės biudžete skirtos lėšos SI iniciatyvoms ir SI politiką įgyvendinančioms institucijoms finansuoti skatintų kurti SI, o taip pat jas atsakingai atrinkti, kad lėšos nebūtų švaistomos veltui.

Novatoriški sprendimai turi būti tvarūs, todėl finansavimo modelio sukūrimas yra vienas iš būdų pasiekti norimą SI poveikį. Verslo ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimas ir efektyvus verslo finansavimo modelio sukūrimas užtikrintų, kad inovacijos būtų tvarios ir pelningos ekonomine prasme, kartu tenkintų socialinius poreikius. Didesnis visų suinteresuotų subjektų įsitraukimas galėtų lemti ir didesnę šių inovacijų socialinę bei ekonominę poveikį, tačiau tam reikia tam tikro SI pritaikomumo vertinimo tiek trumpuoju tiek ilguoju laikotarpiu, bei tiek organizacijos, tiek šalies lygiu. Taigi, kuriant finansinius mechanizmus, siūlytina pasitelkti mokslo ir verslo atstovus, kad būtų kuo tiksliau įvertintas galimas SI poveikis ir tvarumas, o tuo pačiu maksimaliai pagrįstas naujų idėjų finansavimas. Rekomenduotina finansavimo šaltinius diferencijuoti: SI finansuoti ne tik iš Europos Sąjungos fondų, tačiau, kaip buvo minėta, numatyti finansavimą ir valstybės biudžete, taip pat nepamiršti priemonių, kurios leistų prisidėti ir privačioms iniciatyvoms.

4. Socialinių inovacijų įrodymų plėtros ir dalijimosi žiniomis ir patirtimi platforma.

SI politikos formavimo procese reikšmingą vaidmenį, turi ne tik viešasis sektorius, kuris iš esmės atsakingas už valstybės viziją SI srityje, bet ir privatus, ir nevyriausybinis sektoriai. Bendros SI platformos sukūrimas,

kurioje būtų dalinamasi gerąja patirtimi bei žiniomis, prisidėtų prie SI viešinimo ir sklaidos ir gerųjų praktikų įgyvendinimo. Ši platforma leistų visiems sektoriams ir institucijoms efektyviai paskirstyti išteklius: tiek laiką, tiek talentus, tiek lėšas.

Taip pat svarbu, kad nebūtų pamirštos investicijos į žmones, jų žinias, gebėjimus ir kompetencijas. Dalijimasis žiniomis ir gerąja praktika užtikrina žinių, duomenų ir mokslinių tyrimų apie SI ir jų poveikį sklaidą. Naujovių pripažinimo stiprinimas platformos pagalba, įtrauktų daugiau partnerių ir užtikrintų platesnes galimybes įgyvendinti iniciatyvas naudojant įvairius finansavimo šaltinius bei telkiant partnerius. SI platformos pagalba būtų lengviau susitarti ir išbandyti pilotinius projektus, kurie padrąsintų tiek asmenis, tiek organizacijas imtis iniciatyvų SI srityje.

Lietuvos viešojo valdymo institucijose šiuo metu trūksta strateginio ir ekspertinio požiūrio, skatinant nuoseklų, aukštą pridėtinę vertę kuriantį ir socialinėmis inovacijomis pagrįstą socialinių problemų sprendimą. Mokslo pažanga ir inovacijos visų pirma daro įtaką visuomenės raidos tendencijoms ir įvairių sektorių reformoms, todėl socialinių inovacijų kultūros formavimas ir įgyvendinimas yra neįmanomas be nuolatinės mokslo ir inovacijų sistemos stebėsenos ir išteklių prognozavimo aukščiausiose valstybės valdymo grandyse. Siekiant plėtoti socialines inovacijas ir ugdyti kūrybingą, sumanią, informuotą visuomenę, viena svarbiausių prielaidų yra mokslo pažanga, todėl būtina plėtoti investicijų pritraukimo į mokslinius tyrimus sistemą, sukurti viešinimo ir komunikacijos strategijas, mokymosi programas, plėtoti tarptautinį Lietuvos bendradarbiavimą SI srityse bei užtikrinti atviros socialinių inovacijų platformos įdiegimą, efektyviai naudojant finansinius išteklius (siūlomas planas pridedamas, priedas 8.3).

7. ŠALTINIAI:

1. Measuring innovation in the public sector. Anthony Arundel, Carter Bloch and Barry Ferguson, OECD, v2015.
2. Understandings of Social Innovation within the Danish Public Sector: A Literature Review, Ada Scupola, Lars Fuglsang, Faiz Gallouj and Anne Vorre Hansen, MDPI, 2021.
3. Evaluating Public Sector Innovation – Support or hindrance to innovation, OPSI, OECD, 2020.
4. Building Local Ecosystems for Social Innovation, A Methodological Framework, OECD, 2021.
5. Mokslinės, technologinės ir inovacinės veiklos matavimas, Oslo vadovas 2018, DUOMENŲ APIE INOVACIJAS RINKIMO, TEIKIMO IR NAUDOJIMO GAIRĖS, OECD, Lietuvos inovacijų centras, 2019.
6. <https://oecd-opsi.org/>

8. PRIEDAI

8.1 Klausimynas Focus grupės susitikimui

1. Ar esate susipažinęs su socialinės inovacijos terminu? Ką jis jums reiškia?
2. Ar jūsų organizacijoje yra padaliniai/darbuotojai atsakingi už socialinių inovacijų diegimą?
3. Kokius galite paminėti socialinių inovacijų geruosius pavyzdžius iš savo organizacijos?
4. Ką darote organizacijoje, kad paremtumėte socialių inovacijų kūrimą?
5. Kas buvo socialinių inovacijų iniciatorius? Ar pirminis sprendimas priimtas konsultuojantis su išorinėmis suinteresuotomis pusėmis?
6. Kaip vyko socialinių inovacijų procesas? Kiek laiko jis truko? Iš kokių etapų susidėjo (pvz. pilotavimas, testavimas, diegimas, sklaida, vertinimas ir pan.)
7. Ar priimant sprendimą buvo eksperimentuojama ir analizuojami skirtingi scenarijai?
8. Kaip vertinamas/analizuojamas socialinių inovacijų iššauktų pokyčių įgyvendinimas, nauda, poveikis?
9. Ar dalinamasi pokyčių diegimo patirtimis su kitais padaliniais institucijos viduje ir už jos ribų?
10. Ar girdėjote apie socialines inovacijas kuriančius projektus ir sprendimus šiuose sektoriuose: Švietimas ir mokymas, Socialinė įtrauktis, Užimtumas? Jei taip, kokius?
11. Ar esate juose dalyvavę (kaip projekto iniciatorius, duomenų rinkėjas, projekto vadovas, partneris)?
12. Kokios pagalbos jums reiktų, kad galėtumėte sėkmingai vystyti socialines inovacijas?
13. Kokie didžiausi iššūkiai ir problemos, su kuriais susiduriate vystydami socialines inovacijas?
14. Kokios, jūsų nuomone, yra galimybės vystyti socialines inovacijas jūsų organizacijoje ir Lietuvoje?
15. Kokių kompetencijų trūksta (jums, jūsų organizacijai, Lietuvai), kad būtų sėkmingai kuriamos socialinės inovacijos?
16. Kokių kitų pastabų, pasiūlymų turite socialinių inovacijų tema?

8.2 Respondentų sąrašas

Teminė sritis	Dalyviai
Švietimas ir mokymas	Raimondas Paškevičius, ŠMSM Oksana Mažeikaitė, ESFA Šarūnas Dignaitis, EdTech klasteris Gabija Skučaitė, SMK Aistė Ragauskaitė, ekspertė Eglė Butkevičienė, ekspertė Lukas Kornelijus Vaičiakas, LijOT prezidentas Antanas Mikalauskas, Darnu Group
Socialinė įtrauktis	Solvita Adomavičiūtė, ESFA Arūnė Matelytė, MITA, Gov Tech Lab Jurgita Kuprytė, SOPA, (jurga.kupre@gmail.com) Lingailė Biliūnaitė, SADM, ES investicijų skyrius Jolita Petraitytė, ESFA, Alternatyvių investicijų detektorius Giedrė Ramanauskienė, Lietuvos Inovacijų centras Aistė Adomavičienė, Nacionalinis skurdo mažinimo tinklas
Užimtumas	Raimundas Lopata, Ateities komiteto pirmininkas Sigita Trainauskienė, STRATA Rima Martinėnienė, FM Socialinių investicijų skyrius, Virginijus Vaškelis, VRM Viešosios valdymo politikos grupė, Gitana Vaškeliene LRVK Atviros Vyriausybės skyrius, Rasa Liutkevičienė, LRVK Viešojo valdymo grupės patarėja, Elma Paulauskaitė, Policy Impact Lab, ekspertė Irena Pranskevičiūtė, ekspertė

8.3 Siūlomas 2023–2026 m. planas

Uždaviniai	Priemonės pavadinimas	Atsakingi vykdytojai	Rezultatas
1. Plėtoti socialinių inovacijų kūrimą ir diegimą, didinant jų plėtrą viešajame, privačiame, ne pelno arba neformaliame sektoriuose	1.1. Palaikyti pripažintas socialinių inovacijų iniciatyvas, siekti platesnio jų pritaikymo viešajame, privačiame, ne pelno arba neformaliame sektoriuose	Vyriausybė Ministerijos ESFA	Pasinaudojant valstybės institucijų pagalba įgyvendintų socialinių inovacijų skaičius viešajame, privačiame, ne pelno arba neformaliame sektoriuose
	1.2. Rengti metodines rekomendacijas socialinėms inovacijoms atpažinti ir jas kurti	ESFA	Parengtos informacinės medžiagos skaičius
	1.3. Rengti mokymo programas, kurios apimtų socialines inovacijas	ŠMSM ESFA	Mokymo programų skaičius
	1.4. Plėtoti viešąjį administravimą pasitelkiant socialines inovacijas	Ministerijos ESFA	Pritaikytų socialinių inovacijų skaičius viešajame sektoriuje
	1.5. Pritaikyti sukurtas socialines inovacijas bei skatinti naujų idėjų, sprendžiančių socialinius iššūkius, kūrimą	Ministerijos ESFA	Pritaikytų ir/ar skurtų socialinių inovacijų skaičius sektoriuose
2. Plėtoti socialines inovacijas, grįstas moksliniais tyrimais bei skatinti socialinių inovacijų eksperimentinę plėtrą įvairiose srityse	2.1. Organizuoti socialinių inovacijų idėjų konkursą	ESFA	Konkurso dalyvių skaičius
	2.2. Parengti pasiūlymus dėl esamų studijų programų tobulinimo, siekiant į jas įtraukti studijų modulių arba dalykų, numatančių socialines inovacijas	ŠMSM	Studijų programų modulių skaičius
	2.3. Parengti pasiūlymus dėl esamų socialinių inovacijų platesnio pritaikymo viešajame sektoriuje	ESFA	Parengtos rekomendacijos
	2.4. Skatinti mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir socialinių inovacijų veiklas vykdančių įmonių darbuotojų mokymą ir technologinių įgūdžių tobulinimą nacionaliniuose ir užsienio mokymo įstaigose	ESFA Privatūs ir viešieji juridiniai asmenys	Parengta informacinė medžiaga apie mokymus socialinių inovacijų srityje Darbuotojų dalyvavusių mokymuose skaičius

3. Plėtoti tarptautinį Lietuvos bendradarbiavimą socialinių inovacijų srityje	3.1. Koordinuoti dvišalius bendradarbiavimus su valstybėmis socialinių inovacijų srityse	ESFA	Bendradarbiavimo sutarčių skaičius
	3.2. Organizuoti tarptautinius renginius, seminarus Lietuvos socialinių inovacijų subjektams	SADM ŠMSM ESFA	Suorganizuotų renginių, seminarų skaičius
	3.3. Pritraukti užsienio investuotojų į socialinių inovacijų sritis	EIM SADM ŠMSM	Tarptautinėmis iniciatyvomis pritraukta lėšų suma
	3.4. Bendradarbiauti su ES narių nacionaliniais socialinių inovacijų kompetencijų centrais	ESFA	Bendradarbiavimo sutarčių skaičius. Susitikimų su ES narių nacionaliniais socialinių inovacijų kompetencijų centrais skaičius
4. Skatinti visuomenės švietimą apie socialinių inovacijų ekonominę ir socialinę naudą	4.1. Sukurti ir valdyti atvirą socialinių inovacijų platformą gerosioms praktikoms viešinti	ESFA	Sukurta socialinių inovacijų platforma
	4.2. Teikti konsultacinę ir informacinę pagalbą verslo subjektams, nevyriausybinėms organizacijoms rengiant tarptautinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros bei socialinių inovacijų programų ir iniciatyvų paraišką	ESFA	Konsultuotų dalyvių skaičius
	4.3. Parengti ir įgyvendinti komunikacijos iniciatyvą apie socialines inovacijas, didinti informuotumą ir kurti bendradarbiavimo tinklus	ESFA	Parengta komunikacijos strategija. Sukurtų bendradarbiavimo tinklų skaičius
	4.4. Skirti apdovanojimų už sukurtas socialines inovacijas įvairiose srityse	Vyriausybė ESFA	Apdovanotų subjektų skaičius

5. Stiprinti socialinių inovacijų politikos formavimo ir įgyvendinimo gebėjimus ir pajėgumus	5.1. Įvertinti Lietuvos valstybės institucijų poreikį socialinėms inovacijoms, ir inicijuoti sukurtų produktų, paslaugų ar procesų platesnį naudojimą	Vyriausybė ESFA	Parengtas sąrašas socialinių inovacijų (produktų, paslaugų ar procesų), kurias siūloma naudoti plačiau
	5.2. Organizuoti seminarus apie socialines inovacijas ir gerosios praktikos pavyzdžių panaudojimo galimybes valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų darbui efektyvinti	Ministerijos Savivaldybės ESFA	Seminarų skaičius
	5.3. Sukurti skatinamąjį eksperimentinių socialinių inovacijų viešojo, privataus bei nevyriausybinių sektorių partnerystės finansavimo mechanizmą	FM SADM ŠMSM ESFA	Sukurtas skatinamasis mechanizmas
	5.4. Inicijuoti naujų teisės aktų arba galiojančių teisės aktų pakeitimų, užtikrinančių socialinėms inovacijoms palankias sąlygas, rengimą ir priėmimą	Ministerijos ESFA	Priimtų teisės aktų skaičius
	5.5. Atlikti socialinių inovacijų ekosistemos stebėseną	ESFA	Parengtų ataskaitų skaičius
	5.6. Įsteigti Socialinių inovacijų tarybą	SADM ŠMSM ESFA	Įsteigta Socialinių inovacijų taryba
	5.7. Vykdyti ES finansuojamus projektus socialinių inovacijų tema	ESFA	Socialinių inovacijų paramos paslaugomis ir (ar) konsultacijomis pasinaudojusių subjektų skaičius; socialinių inovacijų skaičius

9. REPORT SUMMARY

Report on the political, legislative and institutional measures adopted by the country's government for the purpose of promotion of social innovations

The report provides summary of PEnCIL project activities in relation to analysis of public sector engagement with social innovations focusing on existing political, legislative and institutional measures and planning documents.

Information was collected using desk research, interviews with relevant stakeholders and meetings of the focus groups. Desk research focused on legal framework as well as review of planning and programming documents of public sector in respect to social innovation. Last stage of research consisted of interviews with the key stakeholders grouped according to priority areas of intervention under ESF+: employment, social inclusion, education and training.

ESF+ definition of the social innovations has been used as a marker during the research process: Social innovation means an activity, that is social both as to its ends and its means and in particular an activity which relates to the development and implementation of new ideas concerning products, services, practices and models, that simultaneously meets social needs and creates new social relationships or collaborations between public, civil society or private organisations, thereby benefiting society and boosting its capacity to act.). Basically, social innovations depend on the ingenuity of people, communities, public and private sector institutions, companies and their employees. It is noteworthy that they are described as a set of certain solutions, initiatives, but there is no clear legal regulation of them.

The findings can be considered as modest in terms of the level of maturity of social innovation policy in Lithuania comparing to some other EU member states, though attention to social innovations in the country increased, especially after the Covid-19 pandemic, when they were used to solve the emerging social problems, e.g., in health and education sectors.

The analysis shows that Lithuania still lacks courage to accept social innovations and apply them effectively not only in the public but also in the private sector. It is noteworthy that social innovations are not recognized in the same way as technological innovations, because of the fields they are applied in, e.g., pedagogy, economics, law, social services, environmental protection, education, employment, culture, health and sustainable development. Though in other fields of industry and science – logistics, financial management, politics, production, etc. social innovations are also implemented, but they are often overshadowed by innovative technology solutions, the benefits of which are several times more convenient to measure. In order to achieve the successful development and effectiveness of social innovations, it is necessary to establish clear principles by which they are evaluated. When evaluating social innovations experts suggest to be guided by the principles of recognition, reasonableness, effectiveness and cooperation.

After summarizing the analysis carried out, it can be concluded that the development of social innovation would be ensured by establishing:

1. clear political will on social innovations in legal acts and long-term plans and actions;
2. one co-ordinating state institution to help form policy and implement it in the field of social innovation, and a permanent multi-sector Social Innovation Council that could advise the Government;
3. sustainable financing leading to more long-term investment in social innovations;
4. platform for the sharing of knowledge and good practice in social innovation field.